

Nytt från VÄRMLANDS SLÄKTFORSKARFÖRENING 1992:2

Juni 1992

Medlemsblad för Värmlands Släktforskarförening

Årgång 9

Sex smedlärlingar i Smedgården, Norra Strandgatan, Karlstad, omkring år 1900. Bakre raden fr v Adolf Johansson, Sme-Adel, död 1951, Gösta Svensson, Sme-Gösta, atlet och Hallberg, bondkomiker. Carlstads-Gillet's bildarkiv nr 240312.

Nytt från Värmlands Släktforskarförening utges av och är medlemsblad för föreningen

Upplaga 500 ex, 4 ggr/år

Föreningens adress Lars-Gunnar Sander, Norra Berghaget, 66700 Forshaga

Medlemsavgift kronor 90 per år

Familjemedlem kronor 10 per år

Postgiro 46 96 60-5

Redaktör Bernhard Granholm, Ljunggatan 39 C, 66400 Grums

Arkiv Emigrantregistret, Box 331, 65208 Karlstad

Besöksadress Gamla Badhuset, N Strandgatan 4, Karlstad

Produktion Consulting Data, Malmorgsgatan 18, 65340 Karlstad

Manusstopp för 1992:3 är 8 aug 1992

Innehåll

In- och utflyttning i Ransäter	sida 3 - 4
Järnbruk och hamrar	sida 5 - 7
Smedregister	sida 8
Regementsmuseet	sida 8
Boställen för befäl	sida 9
Anbytarträff Väse	sida 10
Järnbruksarkiv, Rariteter	sida 11
Antavla nr 18	sida 12-13
Vallonernas väg	sida 14
Antavla 19	sida 14-15
Domböcker	sida 16
Emigrantprojekt Borgvik	sida 17
Kommuner 1990 karta	sida 18
Tingshuset i Häljebol	sida 19
Boktips	sida 20
Anor sökes	sida 21
Bibeltexter	sida 22
Släktforskar dagarna 1992	sida 23

Årsmötet

Föreningens åttonde årsmöte hölls i Gamla Badhuset söndagen den 22 mars 1992.

Val

Till mötesordförande valdes Stig Jonasson och till mötessekreterare Annette Stenbäck. Till föreningsordförande för 1992 omvaldes Lars-Gunnar Sander. Till ordinarie ledamöter i styrelsen omvaldes Sonja Peterson och Stig Jonasson samt nyvaldes Harald Persson och Bernhard Granholm. Ingrid Johansson och Annette Stenbäck avgick ur styrelsen. Till suppleanter omvaldes Janet Leffler och Bertel Swanson.

Till revisorer omvaldes Inger Prånge och Gunnar Jonsson samt till revisorssuppleant omvaldes Bengt Tholin.

Till redaktör omvaldes Bernhard Granholm.

Till valberedning omvaldes Allan Johansson och Ulla Larsson samt nyvaldes Gunnar Bergström efter John André.

Verksamhetsberättelsen

1991 års verksamhetsberättelse och räkenskaper lades till handlingarna och styrelsen beviljades ansvarsfrihet.

Medlemsavgift

Årsmötet beslutade oförändrad medlemsavgift för 1993: 90 kr för ordinarie medlem och 10 kr för familjemedlem.

Motioner

2 motioner gällande nytt namn på medlemsbladet hade inkommit. Ärendet överlämnades till styrelsen.

Övriga frågor

Redaktören fick i uppdrag att sända in rapport om årsmötet till lokaltidningarna. (Rapport har sänts till Nya Wermlands-Tidningen, Värmlands Folkblad, Karlstad-Tidningen och Säfte-Tidningen. Reds anm).

Ett förslag att alla nya medlemmar skulle få ett exemplar av medlemsregistret överlämnades till styrelsen för beslut.

Sonja Peterson informerade årsmötet om föreningens arkiv i Gamla Badhuset.

Styrelsen 1992

Ordförande Lars-Gunnar Sander, Norra Berghaget, 66700 Forshaga. Telefon 054-72754

Vice ordförande Bernhard Granholm, Ljunggatan 39 C, 66400 Grums. Telefon 0555-11153

Sekreterare Stig Jonasson, Drevstagan 49 A, 68100 Kristinehamn. Telefon 0550-17109

Kassör Harald Persson, Malmorgsgatan 18, 65340 Karlstad. Telefon 054-118777

Materialförvaltare Bo Cider, Skolgatan 12, 66060 Molkom. Telefon 0553-10378

Registrator Sonja Peterson, Ölmegetan 9 A, 65230 Karlstad. Telefon 054-119411

Ledamot Eivor Lantz, Lindersvägen 5, 66302 Hammarö. Telefon 054-525757

Styrelsesuppleanter Bertel Swansson, Brunskog, 67030 Edane. Telefon 0570-55023

Gunhild Svensson, Odalvägen 15, 65350 Karlstad. Telefon 054-531448

Janet Leffler, Trumberget 5, 66300 Skoghäll. Telefon 054-513711

Valla Johansson, Industrigatan 12 E, 66100 Säffle

Revisorer Inger Prånge, Karlstad
Gunnar Jonsson, Säffle

Revisorssuppleant Bengt Tholin, Karlstad

Valberedning Ulla Larsson, Edsvalla. Telefon 054-39117

Allan Johansson, Säffle
Gunnar Bergström, Karlstad

Ordförande avtackade avgående styrelseledamoten Annette Stenbäck (Ingrid Johansson ej närvarande). Annette tackade genom att läsa en dikt av Per Johannes, se sida 19.

Styrelsemöte

Styrelsens sammansättning efter konstituering framgår av ramad spalt ovan.

Till ombud vid riksstämman i Uppsala 15-16 augusti valdes Lars-Gunnar Sander och Bernhard Granholm.

Föredrag vid årsmötet 1992 av Anders Sandin

In- och utflyttning i Ransäter

Anders Sandin var platschef i Munkfors och senare VD i Uddeholm Strip Steel i Munkfors åren 1974-1989. Han har i sitt arbete insett värdet av att hantera och vårda dokumenten i sitt företag. Han skriver i Tema Arkiv, tidskrift för Näringslivets Arkivråd(NLA), i artikeln "Är företaget utan rötter?": "Det finns i allmänhet inte någon given punkt i ett företags batteri av mål och och delmål som säger att man skall bilda arkiv som skall göra framtida efterforskningar möjliga. Att beräkna lönsamhet i ekonomiska termer av att hålla arkiv är utomordentligt svårt och följaktligen struntar många företagsledare i detta och orkar heller inte fatta ett policybeslut grundat på vad man brukar kalla 'icke-kvantifierbara fördelar'." Han skriver vidare: "Det finns (dock) eldsjälar och entusiaster, som finner stort nöje i att gräva i företagets historia och samla på sig dokument, som beskriver den nuvarande verksamheten."

Järnbruk i Värmland bruksdöd

Under 1600- till 1800-talen fanns i Värmland 100-200 järnbruk. Under 1800-talets senare hälft började en tillbakagång av bruksverksamheten. Olika forskare har visat att orsakerna till bruksdöden var ett samspel mellan en teknologisk omvandling som förutsatte mer storskalig drift, i synnerhet naturligtvis efter götstältsprocessernas genombrott och efterfrågeändringar på den internationella marknaden. Därtill kom förändrade konkurrensförhållanden mellan bruk till följd av järnvägens tillkomst, varvid vissa produktionsenheter kunde dra fördel av de sänkta

transportkostnaderna. Dessutom fick man konkurrens från andra näringar när det gällde skogen, som ju dittills i huvudsak använts som bränsle i järnframställningen.

1890 fanns nio anläggningar i länet med mer än hundralet arbetare: Munkfors, Hagfors, Lesjöfors, Älvsbacka, Charlottenberg, Edsvala, Björneborg, Nykroppa och Borgvik.

Yrkesbeteckningar

Smed är ett tänjbart begrepp. En definition kan vara: "person som yrkesmässigt utför tillverkning eller förädling av järn".

Mästare. En mästare per skiftlag i

varje anläggning svarade för verksamheten. Han fick namn efter typen av anläggning, t ex smältaremästare, vällugnräckaremästare eller valsmästare. I kyrkböcker och mantalslängder står det ofta enbart mästersed.

Mästersven var mästersedens närmaste man.

Dräng (koldräng, smeddräng) är en vanlig titel på smedernas drängar.

För att uppnå de olika yrkesnivåerna måste man avlägga prov. Detta reglerades på samma sätt som för skräväsendet. T ex så måste den mästersed, som ville bli mästare tillverka en stångjärnshammare. Administrativt och juridiskt lydde järnhanteringsarbetare under ett särskilt ämbetsverk, bergskollegiet, upprättat 1637 och 1649. Dessa hammarsmedsordningar var i kraft t o m år 1859.

Ransäter

Under 1890-talet ökade arbetsstyrkan vid Munkfors bruk (då beläget i Ransäterns sn) med 600 man. Tillväxten vid Munkfors kunde således ensam mer än uppväga den nedgång som orsakades av nedläggningar på andra håll i länet.

Anders Sandin blev intresserad av hur bruksdöden påverkade människors flyttningar. Han har därvid studerat kyrkoarkivets flyttlingslängder samt volymer i bruksarkiven. I de senare finns bl

Fig 1 Bruken i Värmland 1800-1869

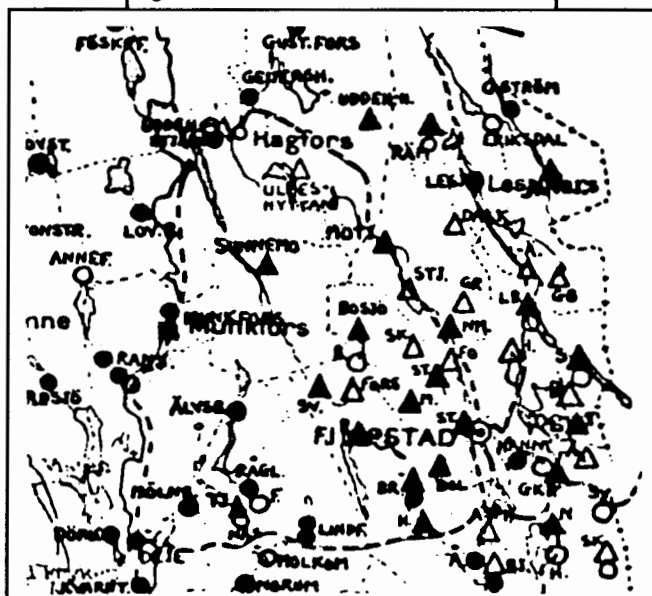
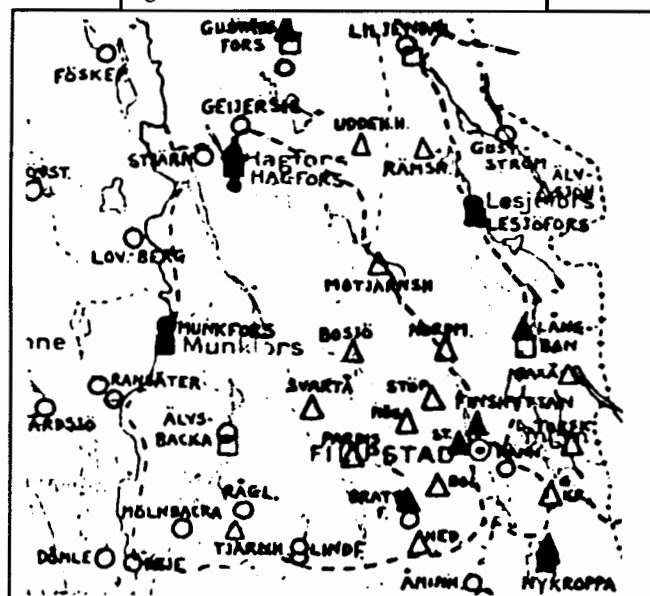

Fig 2 Bruken i Värmland 1870-1924

Förklaring av figurena i fig 1 och 2. Triangel = hytta. Cirkel = järnbruk. Kvadrat = martin- eller bessemerverk. Fylld figur = igång under hela angiven period. Källa: Jalmar Furuskog - De värmländska järnbruken

a dagsverksböcker, mantalslängder och avräkningsböcker. För ett år, 1875, finns t ex i Munkfors Bruks arkiv 39 volymer. Det totala beståndet för hela arkivet är 3597 volymer. Detta arkiv finns i Forshaga-depån och är tillgängligt via Värmlandsarkiv.

Anders Sandin fann att antalet in- och utflyttande var ungefär lika under undersökta åren. Han fann vidare att man inte tog yrket med sig utan sökte nya yrken.

Åren 1860-1895 skedde följande inflyttningar av smeder och bruksarbetare till Munkfors Bruk:

Från socken	Antal	Bruk
Ekshärad	38	Halgå, Föskefors
Norra Råda	37	Stjemsfors, Loviseberg
Gustaf Adolf	16	Uvanå, Gustafsfors, Geijersholm
Nedre Ullerud	16	Mölnbacka, Kvarntorp, Dömle, Dejefors
Eda	12	Charlottenberg m fl
Sunne	12	Stöpafors, Rottneros
Ransäter	11	Ransätersbruken
Hvitsand	10	Vägsjöfors
Lungsund	7	Ackkärr, Bjurbäcken, Åminnefors
Nyed	6	Älvsbacka (Östanå)

Flertalet av smederna behöll inte sitt gamla yrke vid Munkfors Bruk. Den gamla smides-tekniken fanns ju heller inte kvar på den nya orten utan modernare teknik hade börjat tillämpas varför man inte längre hade användning för sin yrkeskunskap. Antalet flyttningar redovisas i diagrammet i fig 3.

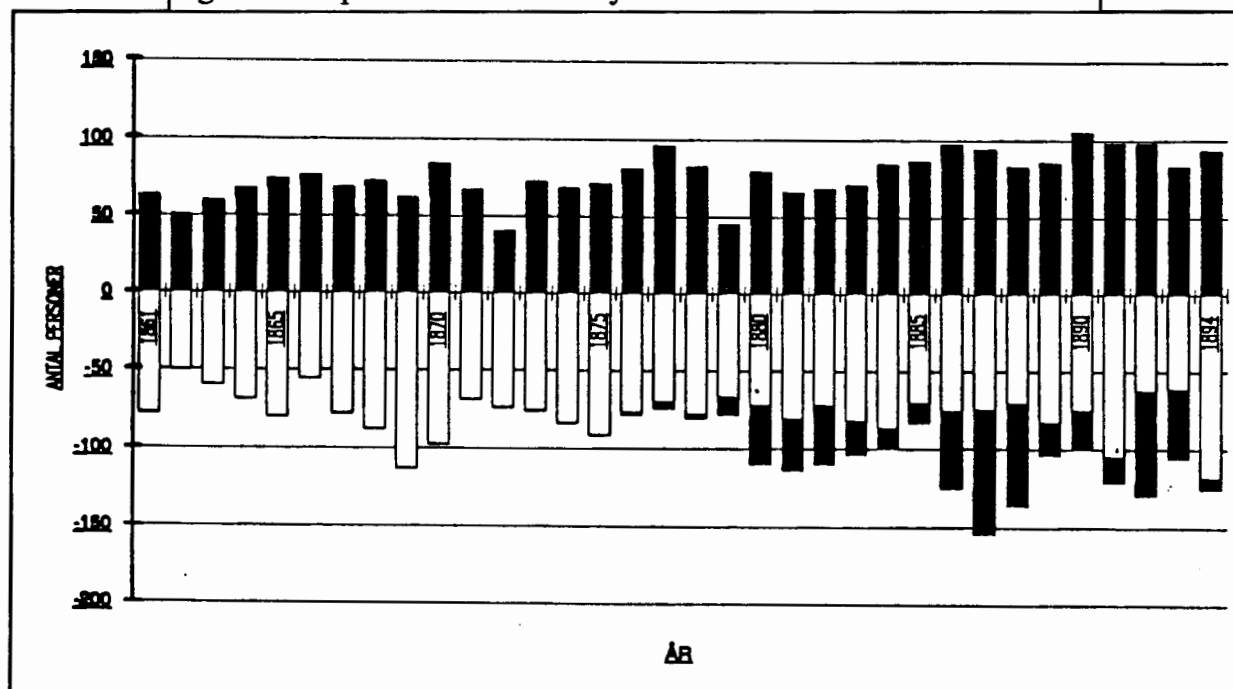
Anders Sandins undersökning är inte klar utan han ämnar fortsätta vidare med sin undersökning på åren efter 1895.

BGm

Källa: Anders Sandins manus

Inflyttning

Fig 3. Antal personer in- och utflyttade i Ransäters socken 1861-1894

Utflyttning

De svarta delarna av staplarna för utflyttning anger emigranter till USA. Källa Anders Sandin

Släktforskardagarna 15-16/8 1992 i Uppsala

Bokning av logi skall göras snarast. Närmaste hotell är Hotell Scandia, tel 018-20 02 80. Enkelrum 475:-/natt, dubbelrum 525:-/natt. Vårt bokningsnummer: CM 767.

Ur programmet: SSFs årsmöte.
Valloninvandring.
Av kunglig börd.
Husförhör och folkbokföring.
Äldre invandring från Estland och Livland.

Det nya landsarkivet.
Dialektinspelningar.
Amatörforskning och universitetsforskning.
Vad är en gen?

Se programmet på sid 23

Värmländska och dalsländska järnbruk och hamrar

Denna sammanställning är tänkt som en hjälp för den som forskar om smedsläkter. Dessa var ofta mycket rörliga och flyttade mellan bruken. En hög skuldsättning var ofta inget hinder då en bruksägare kunde "köpa loss" den smed som han ville ha, alternativt kunde den som ägde flera bruk flytta smederna mellan dessa så som han fann bäst. De flesta uppgifterna har hämtats från Jalmar Furuskogs doktorsavhandling, *De värmländska järnbruken*, 1924. Trots titeln innehåller denna bok inte alla värmländska bruk, utan "bara" bruken i Värmlands län, vilket innebär att de värmländska bruk, som ligger i Örebro län inte tagits med. Jag har sökt dessa i andra källor, men kanske inte fått med alla.

I databasen som utgör grunden för denna utskrift finns även uppgift om grundare, om denne är känd. Ett "w" i kolumnen för "Nedlagd" anger att resp. bruk var i drift 1924, då Furuskog skrev sin bok. Jag gör inte anspråk på att vara någon expert på detta område, utan har bara försökt att sammanställa de uppgifter som finns i den litteratur som jag haft tillgång till. Jag tar gärna emot tillägg och rättelser till denna lista och vill då naturligtvis ha källhänvisning för dessa.

Bergsnäringen och städerna

Furuskog berättar bl a följande, då det gäller forskning kring järnbruk och hamrar (s. 180f): - Före 1637, då Bergsamtet inrättades, förekommer

sparsamma uppgifter om de olika bruksföretagen. Man är i huvud sak hänvisad till jordeböckernas uppgifter. Ytterst få privilegiebrev är bevarade från denna tid. De stångjärns smedjor som byggdes före 1620 förlades uteslutande inom bergslagen. Man kan skilja mellan bergsmanshamrar å ena sidan och stångjärnsbruk å andra sidan, de senare anlades av städernas borgare. Dessa kom i första hand från Karlstad och Kristinehamn, i andra hand från Göteteborg och Mariestad. Uppförandet av järnbruken gick därför "hand i hand" med grundandet av städerna i slutet av 1500- och början av 1600-talet. Det kapital som blev grunden för järnbruken kom till största del från borgarnas handel. Karlstad blev stad 1584, medan Kristinehamn fick sina privilegier först 1642. Detta påverkade uppkomsten av järnbruken och dess lokalisering. De första brukspatronerna var borgare i Karlstad och de flesta tidiga stångjärnsbruk anlades vid strömmar, som "ej lågo allt för avlägset från staden". Bruken kring Kristinehamn tillkom några årtionden senare.

Följande geografiska faktorer har påverkat lokaliseringen av stångjärnsindustrin:

Avståndet till bergslagen.
Avståndet till Vänern eller vattendrag, som hade förbindelse med Vänern.
Vattenkraft.
Kolskog.
Närhet till en stad.

Karlstadsborgare som anlade järnbruk i Värmland:

Borgmästaren Henrik Kolthoff: Dömlé, Alster, Lindfors och Mångshyttan, Sonen Herman Kolthoff: Edsvalla.
Borgmästaren Johan Börjesson: Munkfors, Ransäter och Sunnemo, Brodern, borgmästaren Gustaf Börjesson: Brattfors, Älvsbacka, Föske och Råglanda.
Johan Börjessons svärfar Olof Eriksson-Spak: Kvarntorp.
Gustaf Eriksson: Norum och Bada.
Jöns Gudmundsson: Dömlé.
Sven Gudmundsson: Näshammaren.
Sven Bengtsson: Ackkärr.
Lars Ingemarsson: Älvsbacka.
Olof Christoffersson: Edsvalla.
Erik Hindersson: Forsnäs.
Torbjörn Nildman: bruk i Fryksdalen under senare delen av 1600-talet.
Flera av dessa var även rådmän och borgmästare i Karlstad.

Kristinehamnsborgare som anlade järnbruk i Värmland:

Borgmästaren Olof Persson Jernfelt: Björneborg,
Svärfadern J. G. Erasm: Jonsbol.
Tullinspektören Crispin Flygge: Älvbro.
Fru Sigrd Ekehielm: Niklasdamm.
Borgmästaren Nils Olofsson Waernmark: Krontorp.

Kjell Åberg, Mellerud

Litteratur: Almquist, J.A, Bergskollegium och bergstaten, i Meddelanden från svenska riksarkivet, ny följd 2:3, 1909. Edestam, A, *De dalsländska järnbruken*, 1977 Furuskog, J, *De värmländska järnbruksbygderna*, 1924.

Från malm till rakblad

Med rubriken "Järnhistorien skall locka turister till Bergslagen" i Nya Wermlands-Tidningens (NWT) 29 april 1992 berättar NWT att fyra värmländska kommuner - Hagfors, Munkfors, Filipstad och Storfors - startat ett samarbete för att presentera industrikulturen i Bergslagen för gästande turister.

NWT skriver: "Att Bergslagen förknippas med järnhantering sedan

medeltiden är något som kan utnyttjas turistiskt. Det finns många olika anläggningar som tillsammans speglar verksamheten och utvecklingen. En samlad lansering ger besökaren en resa i tid och rum längs järnets väg från malm till rakblad."

I projektet ingår till att börja med Långbans gruvby, Bjurbäckens slussar, Munkfors gamla bruk och Hagfors

jämvägs- och industrimuseum. Det finns enbart inom Värmland minst ett 20-tal anläggningar av kulturhistoriskt värde som ska kunna ingå i projektet. Idén kan därför växa. Sedan är intilliggande Närke i fråga om begreppet Bergslagen en integrerad del. När kulturtippen tar slut i kommuner och landsting så finns fortfarande behovet av att samla, värda och visa våra kulturella skatter.

Harald Persson

Järnbruk i Värmland och Dalsland

Anlagda före 1900. Sammanställt av Kjell Åberg, Mellerud

Hammare	Socken	Anlagd	Nedlagd	Hammare	Socken	Anlagd	Nedlagd
Abrahamsfors bruk	Ekshärad	1774	1795	Finshytte bruk	Färnebo	1643	1666
Ackkärrs bruk	Lungsund	1620	1877	Fogdhytte hammare	Färnebo	1647	1689
Adolfsfors bruk	Köla	1744	1888	Fors hammare, se Lindfors			
Adolfsfors Ned., se Noreborg				Fors kronohammare, se Storfors			
Allströms bruk, se Alstrum				Forsbacka bruk	Mo	1720	1843
Alsters bruk	Alster	1640	1854	Forsnäs bruk	Alster	1628	1862
Alstrums bruk, se Alsters				Forsnäs bruk	Sunne	1637	1862
Andersfors bruk	Varnum	1858		Fredros bruk	Gunnarskog	1743	1869
Annefors bruk	Sunne	1798	1859	Föske bruk	Nyed	1636	1855
Antonströms bruk	Sunne	1760	1865	Föskefors bruk	Ekshärad	1755	1884
Asphytte bergsmansham.	Färnebo	1620	1689	Gammalkroppa bruk, nedre hammare	Kroppa	1611	1841
Asphytte kronohammare	Färnebo	1545	1738	Gammalkroppa bruk, övre hammare	Kroppa	1811	1691
Bada bruk	Frysände	1649	1878	Geijersholms hammare	Gustav Adolf	1731	1889
Berga hammare, se Lerafors				Gladåkers bruk	Karlunda	1823	1865
Billingsfors bruk	Steneby	1738	w	Glasfors bruk	Glava	1692	1883
Bjuggfors bruk	Färgelanda	1761	1826	Glumshammaren	Väse	1644	1873
Bjurbäcks bruk, v:a ham.	Lungsund	1602	1890	Gräsbosjö hammare	Färnebo	1637	1861
Bjurbäcks bruk, ö:a ham.	Lungsund	1611	1890	Gräsbols hammare, se Kvarmtorps			
Björkefors bruk	Sunne	1695	1854	Gunneby bruk, se Letafors			
Björneborgs bruk	Visnum	1656	w	Gunneruds bruk	Alster	1645	1862
Blombacka bruk	Nyed	1882	w	Gustavsfors bruk	Torrskog	1747	1909
Bofors bruk	Karlskoga	1646	w	Gustavsfors bruk	Gustav Adolf	1746	1908
Borgviks bruk	Grums	1627	w	Gustavsströms bruk	Gåsborn	1749	1897
Borns bergsmanshammare	Färnebo	1641		Gårdsjö bruk	Ö Ämtervik	1694	1875
Borseruds hammare	Nyed	1638	1670	Hagfors bruk	Norra Råda	1873	w
Bosjö bruk	Kroppa	1611	1740	Halgå bruk	Ekshärad	1833	1884
Bosjö bruk, se Gräsbosjöhytte				Hallefors bruk se Gustavsfors bruk			
Brattefors hammare se Spjutbäcken				Hanefors bruk	Tösse ?	1687	1838
Brattfors hammare	Brattfors	1615	1918	Hennikehammar	Färnebo	1606	1889
Bro kronohammare	Varnum	1584		Herrhultshytte hammare	Färnebo	1621	1689
Brunsborgs bruk	Brunskog	1686	1882	Hillringsbergs bruk	Glava	1806	1885
Bäckefors bruk	Bäcke	1767	1858	Häljebodafors bruk	Eda	1796	1880
Bäcks Öv/Ne hammare, se Krontorps				Hätsjöhytte hammare se Bosjö			
Böckelshammaren	Nyed	1642	1883	Hättälvs hammare	Kroppa	1600	1845
Charlottenbergs bruk	Eda	1827	1906	Håkanbols bruk	Nysund	1679	1889
Dammhammaren	Färnebo	1625	1685	Högfors bruk	Gräsmark	1744	1878
Degerfors bruk	Karlskoga	1655	w	Hökebro bruk	Nyed	1641	1883
Deglundsfors bruk, se Geijersholm				Jonsbols bruk	Visnum	1684	1886
Deje(fors) bruk	Ullerud Nedre	1862	1873	Karlsdals bruk	Karlsdal	1670	
Didrikfors bruk	Rämmen	1814	1890	Karlsfors bruk	Sillerud	1748	1876
Dömle bruk	Ullerud Nedre	1628	1884	Katrinesholms bruk	Steneby	1796	
Edsvalla bruk	Nor	1644	1914	Knappfors bruk	Bjurtjärn	1659	
Emilsdals bruk	Långserud	1842	1855	Kollerö bruk	Sundals-Ryr	1725	
Eriksdals bruk	Gåsborn	1751	1844	Kolsäters bruk	Långserud	1694	1877
Femtå bruk	Norra Ny	1837	1865	Konradsfors bruk	Östmark	1838	1867
Fengersfors bruk, se Lise-fors				Koppoms bruk	Järnskog	1838	1897
Filipstads hammare se Vikhytte hammare				Kortfors bruk	Karlsdal		
				Kristinedals bruk	Fröskog	1840	1876
				Kristinefors bruk	Vitsand	1803	1878
				Krontorps bruk	Visnum	1682	1871
				Kungsskogshytte bruk	Lungsund	1678	1876
				Kvarmtorps bruk	Ullerud Nedre	1628	1877
				Kymsbergs bruk, se Högfors			
				Kålsäters bruk, se Kolsäter			

Bruk	Socken	Anlagd	Nedlagd	Bruk	Socken	Anlagd	Nedlagd
Lanfors bruk, nedre ham.	Bjurtjärn	1687		Rådanefors hammare	Ödeborg	1732	
Lanfors bruk, övre hammare	Bjurtjärn	1666		Råglanda hammare	Nyed	1630	1877
Lennartsfors bruk	Trankil	1832	1877	Sandvikens hammare, se Bjugg-			
Lenungshammars bruk	Karlanda	1823	1865	fors			
Lerafors bruk	Sunne	1724	1794	Saxå hammare	Färnebo	1633	1858
Lersjöfors hammare, se				Segerfors bruk	Arvika	1839	1868
Lerafors				Sjöhammaren, se Ämttjärn			
Lesjöfors bruk	Rämnen	1675	w	Skarpeds bruk	Sunne	1694	1880
Letafors bruk	S Finnskoga	1729	1871	Skarphytte hammare	Kroppa	1651	1850
Lidefors bruk	Nysund	1686	1894	Skillingfors hammare	Skillingmark	1798	1885
Likanå bruk	Dalby	1837	1862	Slöjdefors bruk	Ransäter	1761	w
Liljenbergsfors bruk	Valbo-Ryr	1764	1831	Snarkils hammare	Sillerud	1721	1877
Liljendals bruk	Rämnen	1764	1890	Spjutbäckens hammare	Kroppa	1605	1859
Lillfors bruk	Kroppa	1605	1865	Spjutbäckens hammare	Varnum	1630	1868
Lindfors bruk	Nyed	1630	1883	Stenarsby bruk se Kristinedals			
Lisefors bruk	Fröskog	1796	1882	bruk			
Lovisebergs bruk	Norra Råda	1756	1874	Stjärns hammare	Norra Råda	1669	1887
Loviseholms bruk	Töftedal	1747	1847	Storfors hammare	Kroppa	1588	1898
Lundsberg ham seAckkärr 2				Stömne bruk	Stavnäs	1693	1891
Lyreds hammare	Eda	1838	1879	Stöpafor bruk	Sunne	1747	1878
Långbans hammare	Färnebo	1632	1808	Stöpsjöhytte hammare	Färnebo	1635	1689
Lövstafor bruk	Karlanda	1841	1868	Svaneholms bruk	Svanskog	1694	1884
Lövstaholms bruk	Lysvik	1750	1880	Svartsångs hammare	Kroppa	1635	1861
Matlångs hammar	Lungsund	1630	1861	Svenseruds hammare	Ölme	1639	1686
Mitandersfors hammare	Bogen	1841	1874	Sälboda bruk	Gunnarskog	1763	1882
Molkoms bruk	Nyed	1629	1861	Sölje bruk	Stavnäs	1798	1889
Morastforsen, se Charlotten-				Torsbacka hammare, se Hane-			
berg				fors			
Moriansfors hammare	Brunskog	1783	1882	Torsby bruk	Frysände	1693	1878
Munkfors bruk	Ullerud Övre	1670	w	Torskebäckens hammare	Färnebo	1608	1664
Myrmansfors bruk	Rämnen	1808	1890	Träskogs hammare	Gunnarskog	1754	1869
Mångshammaren, se Böckel-				Töcksfors bruk	Töcksfors	1797	1872
shammaren				Uddeholms bruk	Norra Råda	1668	w
Mölnbacka bruk	Ullerud Nedre	1628	1895	Upperud hammar	Skällerud	1674	
Mörttjärnshytte hammare	Färnebo	1652	1689	Uppsala hammare	Ed	1661	1685
Niklasdamms bruk	Varnum	1666	1863	Uvanå bruk	Gustav Adolf	1829	1874
Nolby bruk	Brunskog	1740	1782	Valåsens hammare	Karlskoga		
Nordmarkshytte hammare	Nordmark	1647	1670	Vassgård bruk	Varnum	1658	1868
Nordsjö bruk, se Råxed				Vikhytte hammare	Färnebo	1609	1612
Noreborgs bruk	Köla	1751	1885	Vitlanda hammare	Tösse	1691	
Norums bruk	Nyed	1630	1873	Vägsjöfors bruk	Vitsand	1743	1882
Nyhytte hammare	Färnebo	1605	1681	Välsforsens bruk	Frysände	1786	1823
Nykroppa hammare	Färnebo	1621	1669	Vågsäters bruk	Valbo-Ryr	1764	
Nykroppa kronobruk	Färnebo	1588		Yngshytte hammare	Färnebo	1621	1681
Näshammar	Nyed	1639	1856	Äminnefors hammare	Lungsund	1630	1890
Oleby bruk	Frysände	1693	1838	Ämots bruk	Brunskog	1809	1882
Persby hammare	Mo	1694	1843	Ärås hammare	Södra Råda	1685	1875
Ransäters bruk	Ransäter	1646	1883	Ästeby hammare	Frysände	1644	
Reinholdsdamms bruk, se				Älgå bruk	Älgå	1686	1877
Råxed				Älvbro bruk	Varnum	1656	1862
Reinholdsfors hammare	Mangskog	1761	1882	Älvbro bruk	Kroppa	1661	
Rinnefors bruk	Brunskog	1695	1868	Älvsbacka bruk	Älvsbacka	1642	1893
Rottnedals hammare	Sunne	1693	1880	Ämttjärns hammare	Visnum	1694	
Rottneholms hammare	Sunne	1691	1880	Ölmskogs bruk, se Svenserud			
Rottneros bruk	Sunne	1630	1880	Örlingshytte hammare	Gåsborn	1673	1748
Ränkeforsen, se Lennartsfors				Örnäs bruk	Högsäter	1726	
Råxeds bruk	Gunnarskog	1763	1882				

Smedregister

Sten Östlund i Leksand har upprättat ett datorregister skrivet med DISGEN över smedsläkter. Föreningen har erhållit en utskrift av ett alfabetiskt sökregister. Registret finns i VSPs arkiv. Registret innehåller ca 2300 namn. Bland namnen märks Gustaf Fröding, Erik Gustaf Geijer, Selma Lagerlöf och Agnes von Krusenstierna. Bland smedsläkterna finns ca 195 st med namn Maxe. Nedan följer en förteckning över de namn som ingår i registret.

Släktnamn samt enstaka patronymikon (son- och dotternamn)

Adamsdtr, Agardh, Albrechtsson, Aldrin, Alexandersdtr, Amundsdr, Andrews, Ankarcrona, Arfvedsdtr, Arfwidsson, Armistead, Arnesson, Asplund, Axelsson, Becker, Berg, Bergbohm, Bergia, Bergius, Bergman, Bergsten, Bernhardsson, Birath, Birgersson, Björklund, Björkman, Bjöm, Björnsson, Blend, Blomquist, Blomstedt, Bondesdtr, Borgman, Branzell, Braswell, Bredenberg, Brodin, Brunzell, Bryntesson, Carlin, Cole, Cox, Crona, Cronquist, Dahlgren, Dahlström, Dufva, Duncan, Ekman, Eliadtr, Elisdtr, Elofsdtr, Engelbrechtsson, Enåström, Estridsen von Danmark, Fahlstad, Fassing, Flodin, Florin, Folkasson, Fornell, Forsell, Forsström, Fowler, Fredman, Fredriksson, Fresk, Friberg, Frödén, Fröding, Gefvert, Geijer, Geisler, Giöstaftsson, Gormsen von Danmark, Grahn, Granat, Greelsdtr, Gullberg, Haller, Hambn, Hamberg, Hamilton, Hane, Hastings, Hed, Hedberg, Hedenblad, Hellichius, Hellsén, Hellström, Henriksson, Herzing, Hindersson, Hindriksson, Hjalmar, Hofgren, Hollsten, Holmberg, Holt, Homsby, Hoyer, Hult, Hättström, Högborg, Höijer, Ingolsdtr, Israelsson, Jefvert, Jibreus, Johannesdtr, Jonasdtr, Kamberg, Kankanien, Karlberg, Kindlund, Knutzen, Koch, Kolloskär?,

Kopp, Kullberg, Kullgren, Källström, Lagerlöf, Lambert, Lastbom?, Lenngren, Levin-Duncan, Lidström, Lillieb-jöm, Lillia, Lind, Lindberg, Linde, Lindkvist, Lindstedt, Lloyd, Logan, Ludvigsson, Lund, Lundberg, Lundell, Lundkvist, Luthman, Lybeck, Lööf, Magnusson, Malmberg, Mathisson, Matsson, Matthews, Maxe, Miller, Milliken, Mills, Minnessköld, Moberg, Molin, Moyle, Munson, Murray, Möl-leryd, Nelsson, Norman, Norrman, Nyberg, Nyman, Nyström, Nävenfeldt, Orr, Oskarsson, Ovena, Paulsson, Petersen, Reichold, Resberg, Ringberg, Rudin, Rudine, Rydberg, Sandberg, Sandell, Seidelius, Shafer, Shearer, Sjöberg, Sjögren, Skans, Smith, Solberg, Sols, Sonesson, Sonisdtr, Spaak, Sprowl, Staplin, Starck, Stjernlöf, Strömberg, Styrgren, Ståhl, Ståhlberg, Stålnacke, Svedberg, Svärd, Söderberg, Söderlund, Tegnér, Thagard, Thoeler, Thomer, Thorsson, Thyberg, Tiderman, Tolsson, Torp, Torstensdtr, Tranaea, Tranberg, Traynor, Tunell, Uppström, Valdemarsdtr, Vennervik, Vilhelmsson, Vreine, Wallroth, Wennerström, Werner, Willbagge, Wiveg, Wulff, Wylie, Zetterkvist, Ågren, Åhrlin, Öfvensdtr, Öster, Östlund, av Oldenburg, de la Paz.

Patronymikon där såväl -dotter som -son förekommer

Abram, Abraham, Anders, Bengt, Börje, Christopher, Daniel, Erik, Gullbrand, Gunnar, Gustaf, Göran, Halfvard, Hans, Håkan, Isak, Jacob, Jan, Jean, Johan, Jon, Jordan, Josef, Jöns, Karl, Lars, Måns, Nils, Olof, Ol, Per, Peter, Samuel, Segol, Sven.

von-namn

Heland, Holstein, Krusenstierna, Oldenburg, Sverige.

Bo Cider och Bernhard Granholm

Regementsmuseet

De flesta kom aldrig åter

I vackert vårväder samlades drygt ett dussin släktforskare den 8 april vid kasernvakten I2, Karlstad. Regementsmuseets föreståndare löjtnant Göran Magnusson mötte upp och berättade inne på museet om detta och Värmlands regementes forna dagar.

Inför regementets 350-årsjubileum 1976 uppdrogs åt Alf Wiman och en arbetsgrupp på 18 personer att organisera ett regementsmuseum. Med fantasi och iderikedom plockades många föremål fram från vindar och ur förråd. Det var faktiskt i grevens tid detta skedde eftersom föremålen ofta bestod av utgången materiel som vid 1980-talets städaktioner i förråden med säkerhet hade försvunnit eller transporterats till FFV för försäljning. Även många gåvor från enskilda har sedan dess tillförts museet.

Senare bildades en museiförening med uppgift att organisera, vårda och visa regementsmuseets innehåll. Nu är föreningen uppdelad i museisektion, 2 fältjägarsektioner, karolinersektion och beredskapssektion med kokvagn modell 1916. Endast 3 aktiva befäl ingår, resten är civila personer med intresse för I2:s historia.

Närke-Värmlands Regemente

Regementets födelseår är 1626 som en följd av 30-åriga kriget i Tyskland. Utskrivning av infanterister skedde i Närke och Värmland. Det blev lång väg för fotfolket att marschera med den tunga musköt, ammunition och matförråd. Allmogens kläder av vadmal var från början uniformen och några regnkappor fanns inte då. Centralt uppsydda uniformer kom till först 1683 med regementets färger i rött och blått. Då skulle soldaten inte gömma sig utan synas i så starka färger att massverkan skulle injaga skräck i fienden. Umbäranden, sjukdomar och bristande ork gjorde att många aldrig kom fram. Man räknar med att endast 10-12 % av regementet deltog i slaget vid Lützen 1632. För hembygden var det sorg i många stugor när sonen eller maken aldrig skulle komma hem.

Fortsättning nästa sida

Fortsättning Regementsmuseet

Värmlands Regemente

1682 infördes en ny härordning i det att inskrivning av indelta soldater påbörjades. Denna levde kvar till 1901 och på 1970-talet beviljades den siste indelte soldaten i Värmland, Steen i Torsby, avsked. 1812 delades regementet upp i två delar. Värmlands rege-

mente fick regementskassan och Närkes regemente fick regementsknappen. Regementsmuseet visar i över-skådliga monteringar den historiska utvecklingen och alla de strider som regementet deltagit i. Gyllenlöwefejden i Bohuslän och Värmlands gränstrakter slutet av 1600-talet och Krabbefejden i Jämtland samma tid hade främst till mål att binda upp svensk trupp. Det var Danmark och Norge som var våra fiender.

Värmlands regemente var först förlagt till Trossnäs men flyttade 1913 in till nuvarande kasernområde. Från trossnästiden har delar av byggnader på ett skickligt sätt monterats in i museet. I sin helhet är regementsmuseet välskött och har på ett förvånansvärt bra sätt utnyttjat små och trånga lokaler. Vad som händer med museet 1994 fick släktforskarna dock inte svar på.

Harald Persson

Boställen för befäl

Björn Traung har från 1938 tjänstgjort vid Värmlands regemente och är väl mest känd under sitt tidigare namn Björn Lindgren. Efter förvaltningstjänst i Karolinen från 1974 avgick Björn Traung från aktiv tjänst 1981 med kaptens grad. Efter pensioneringen började ett intensivt arbete med att forska och sammanställa uppgifter främst om underofficerare vid Värmlands regemente. Detta utvidgades snart till att omfatta även regementets historiska bakgrund.

Nytt från Värmlands Släktforskarförening har läst delar av avhandlingen som är omfattande. "Boställen, leverne i helg och söcken på Trossnäs fält och kasern" berättar just det som titeln anger, människans förutsättningar i krigaryrket. Texten i detta kapitel är i en lätt flytande prosa, fylld med sakuppgifter om trossnästiden 1834-1912, ritningar till byggnader och med i vissa fall unika bilder och teckningar. Det rikhaltiga bildmaterialet fordrar dock en god tryckteknik och vi hoppas att författaren ska kunna finna förlag som kan ge ut materialet i bokform.

Ur kapitlet Boställen:

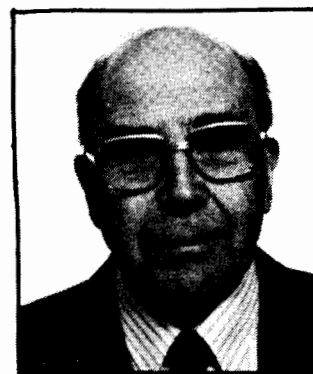
Fasta boställen för befälet går tillbaka till Karl XI:s indelningsverks dagar. Allt befäl fick sin avlöning från gårdar som låg inom regementets och kompaniets område. En av gårdarna utsågs som boställe åt dem. Fanns ingen lämplig gård lät man bygga sådan. Övergångsvis kunde inkvarteringssättning i pengar eller "naturapersedlar" utgå.

Boställestilldelningen som lönesystem upphörde 1875. Systemet hade betydelse mycket för underofficerarna. De blev ett med bygden och folket där de bodde. De skötte sina gårdar väl och var relativt välbärgade genom den inkomst bostället gav.

I samlingarna "husesyneinstrument", som upprättades bl a vid från- och tillträde, kan man följa hur befälet bodde på sina boställen. Till en början spartanskt. Blev med tiden bättre med särskilt märkbar förändring in på 1800-talet.

I fråga om de olika byggnadernas utseende och exteriörer fanns noggranna föreskrifter. Till en början påverkades utformningen av innehavarens status. Regementsofficerarna skulle ha både manbyggnad och ladugård "överallt färgad". Överofficerarna (kompaniofficerarna) skulle endast få manbyggnaden "överallt färgad" och ladugårdar endast på knutarna. På underofficernas boställen överströks endast knutarna samt kring fönster och dörrar. Korpralen och knektens hus färgades allenast på knutarna men inte runt fönster och dörrposter. I ett avseende var militärbostäderna lika - färgen skulle vara röd. Det blev en gradbeteckning på vad slags befäl som bodde på gården. Åtminstone blev det så till en början.

Det var ändå inte dåligt sörjt för underofficerarnas bostadsförhållanden. Vid nybyggnad följde man normen för subalternofficerarnas boende och ortens utformning för bebyggelse. Följande hus skulle uppföras:

Kaptén Björn Traung

ett våningshus, helst av sten eljest av trä "i de bygder, där sten ej fanns" en murad källare, ett visthus (matförråd), en sädes- och mjölbod i tvenne underbodar och loft över, ett hemlighus (utedass), ett vagns- och redskapshus, helst sammanbyggda, ett stall med fyra knutar ett fähus med skulle, en foderlada, ett brygghus (tvättstuga), ett svinhus samt utom gården kölna (torkrum för t ex malt eller lin), badstuga och ängslador där dessa var brukliga. Om svinstia, hönsstia, gåshus, smedja och sjöbod samt humlegård och trädgård hade den tillträdande bostadsinnehavaren att "förlika sig" med den avträdande.

Husets storlek beräknades efter det hemmantal som gården räknade och naturligtvis efter rang och värdighet hos den som skulle besitta bostället. Alla träbyggnader sattes på tillräckligt hög stenfot för att förebygga röta (Detta har dagens byggmästare glömt bort, arkitekterna har nog aldrig vetat om det. Red anm.). Gropar ordnades runt ladugårdar för att tillvarata salpeterjord. Salpeter användes vid krutstillverkning.

Fortsättning nästa sida

Det var ont om den varan inom landet. Ladugårdshus täcktes med halm och rör (strå av högväxt grässläkte med stor vippa).

Husesyn förrättades vart tredje år och vid från- och tillträde. Alla skavanker som upptäcktes fick "avgående" betala. Vid tillbyggnad fick han ersättning för kostnaderna av "tillträdande". Många exempel belyser invecklade spörsmål som rättsmyndigheterna hade att ta ställning till i boställefrågor.

Från 1833 begränsades tilldelning av boställen radikalt. Endast regementschefer, majorer, skvadrons- och kompanichefer, regements- och mönsterskrivare samt fanjunkare och två sergeanter på varje kompani eller en sergeant och en furir (den äldste) tilldelades boställe. Alla övriga boställen utarrenderades och inkomsterna gick till löner för indelta befäl som inte hade boställen.

Underofficersbostället innehöll nu van-

ligen sal, två kamrar, kök, källare, rum för tjänstefolk och arbetare allt efter behov. När slutligen de två grupperna av underofficerare - den värvade och den indelte - i och med 1901 års härordning likställdes i tjänstgöring, löneförhållanden och ställning i övrigt hade den indelte underofficeraren förberett sig för denna övergång ända sedan bostället som löneform drogs in 1875.

Harald Persson

Anbytarträff i Väse

Anbytarträffen i Väse hembygds-gård 9 maj samlade 15-20 personer; bland dem en medlem boende i Tranås.

Vice ordförande i Väse hembygdsförening, Karl-Erik Oskarsson, hälsade välkommen med att läsa Gustaf Frödings dikt "Släktvisan" varefter VSF-medlemmen David Eng, Väse, berättade något om pågående aktiviteter samt om byggnaden där träffen ägde rum, dvs hembygdsgården. David Eng är även amatörarkeolog. Han har bl a varit med vid utgrävningen vid Edsholms borg i Grums i vinter. Under

sommaren 1991 grävde man ut gravar från 400-talet vid Helgetorp i Väse. I en av gravarna fanns tillsammans med en begravd kvinna även resterna av en hund. I sommar skall en utgrävning företas i Ölme. Man har även i Gunnarskog börjat att gräva fram en gård som blev öde under digerdöden.

Om hembygdsgården berättade David att byggnaden tidigare stått i Ve och där tjänstgjort som tingshus.

Släktböcker

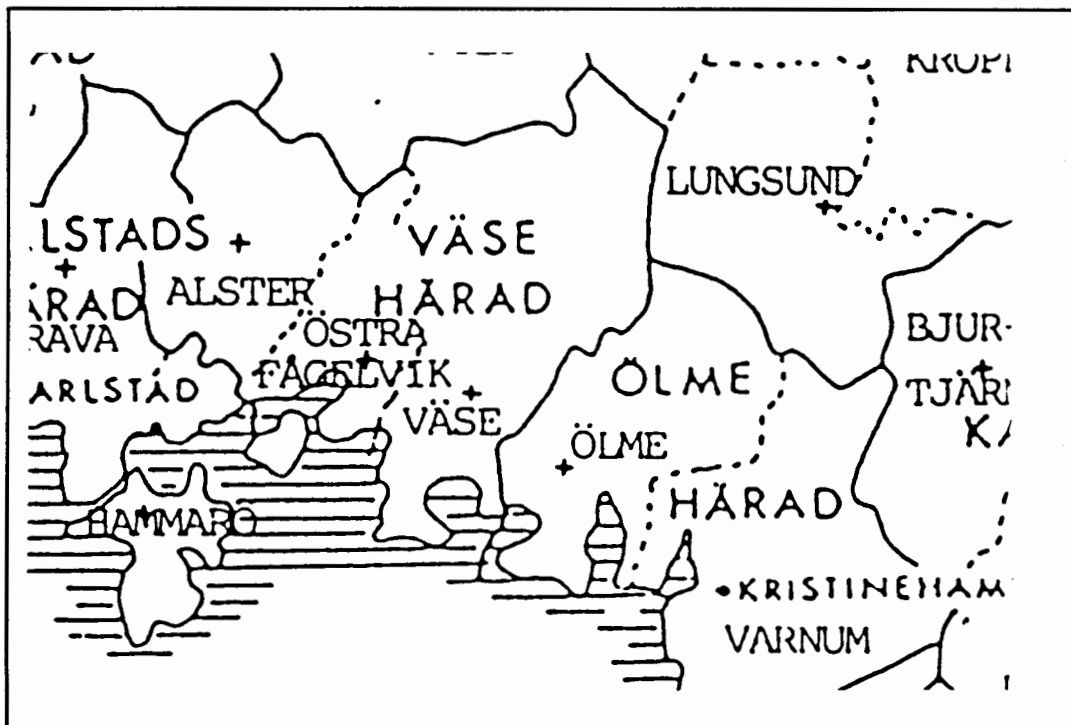
En samling släktböcker, donerade till hembygdsgården av släktforskaren Hel-

mer Rydén under dennes livstid, togs fram. De består av ett 10-tal handskrivna böcker med register, De är välskrivna, noggrant uppställda och lättlästa. En av träffdeltagarna gjorde den reflexionen att dessa böcker borde mikrofilmas.

Vid presentationen av deltagarnas forskningsobjekt nämndes släktnamn som Høj, Hagfelt, Bryngel och Lingnell. Sammanställning av de före träffen insända förteckningar på forskningsobjekt kommer att presenteras i ett kommande nummer. De som hade sånt förteckningar är: Stina Olsson, Thomas Starck, Margaretha Karlsson, Mechtild Sääv, Anders Frisk, Ingrid Johansson Sommarrovägen, Ingrid Johansson Värmlandsgatan, Anette Carlsson och Ann Marie Martinsson.

Hembygdsföreningen ger ut en tidning, Väseräven. "Räv" är enligt trovärdiga källor en benämning på Väsebor. Enligt samma källor är det Ölmeborna som står för detta signum. Vi skall citera tidningen i kommande nummer.

Bernhard Granholm

Karta över Väse härad

Järnbruksarkiv

Ur Arkivatlas Värmland har hämtats uppgifter om vilka järnbruvsarkiv som finns hos Värmlandsarkiv.

Arvika: Brunsberg, Gladåker, Glasfors, Hillringsberg, Lenungshammar, Lyred, Moriansfors, Reinholdsfors, Rinnfors, Sälboda, Åmot.

Eda: Adolfsfors, Charlottenberg, Kopom.

Filipstad: Bosjö, Brattfors, Dalkarlsbytte, Forshyttan, Gammelkroppa, Gustavsström, Hennickehammar, Lesjöfors, Liljendahl, Långban, Långbansände, Motjörn, Mögsjö, Nordmark, Nykroppa, Paradishyttan, Paradoxhyttan, Råmmen, Saxå, Skarphyttan, Stjelpshyttan, Svartå, Torskebäckshyttan, Yngshyttan, Älvsjöhyttan.

Forshaga: Dömle, Kvarntorp, Mölnbacka.

Grums: Borgvik.

Hagfors: Föskefors, Geijersholm, Gustafsors, Hagfors, Halgå, Loviseborg, Stjernfors, Tranebergshyttan, Uddeholmshyttan, UHB, Ulleshyttan, Uvanå.

Karlstad: Alster, Blombacka, Edsvalla, Gunnerud, Nor, Näshammar, Älvsbacka, Östanå.

Kristinehamn: Östra Jonsbol.

Munkfors: Munkfors, Ransäter.

Storfors: Ackkärr, Bjurbäcken, Långfors, Lundsberg, Matlång.

Sunne: Rottneros.

Säffle: Kohlsäter, Svaneholm.

Torsby: Bada, Femtå, Konradfors, Kristinefors, Letafors, Likanå, Löfstaholm, Torsby, Vågsjöfors.

Årjäng: Gladåker, Lennartsfors, Snarvik.

Örebro län: Degerfors, Karlsdal.

Av dessa bruksarkiv är Degerfors bruksarkiv det största med 11168 volymer (369 hyllmeter). Munkfors bruk har 3230 volymer (172 hm), Nykroppa bruk har 2985 volymer (100 hm) och hagfors bruk har 2571 volymer (100 hm) för att nämna några av de största arkiven.

För att forska i ovanstående arkiv bör man ta kontakt med Värmlandsarkiv i förväg. Flertalet volymer förvaras i depån i Forshaga och tar någon dag att få fram.

Nysunds födelseböcker

I Nysunds födelseböcker finns på försättsbladen antecknat var böckerna är köpta. Del av Nysund har ju tidigare tillhört Värmland. Nu finns dock hela kyrkoarkivet samlat under Örebro län. Arkivalierna fram till 1860 finns i Uppsala landsarkiv. Anteckningarna återspeglar dock den dubbla tillhörigheten.

I C:1 (1687-1698) står: "Anno 1670 köptes denna Kyrchiebook Om Hindrici tyds Uthi Öhrebods Marchnads

för at intächria alt Hwad som Nödigast Nytigast wara kan, dät som Länder Guds til ähra och den Christeliga Sunds försambling till åminnelse.

Anno 1639 wardt Sunds Nya Kyrckia först Nybygdt."

I C:2 (1698-1738) står: "Anno 1697. I Fastings Marknaden uti Christinehamb Kiöpte Nysunds Försambling af Kyrkiornas medel denna book til Kyrkiens behoff för 6 R 16 öre Lopes."

Gun Albinsson-Karlsson

Arkivtips - Vädret i Filipstad

Undertecknad har till Värmlandsarkiv skänkt en hel del material och bland detta finns sammanhängande väderuppgifter som berör Filipstad. De är upptecknade av min faster Greta

Bronell (1892-1988) och av hennes morfar apotekaren i Filipstad Robert Wilhelm Ringström (1829-1919).

Ullagreta Carlsson, Bromma.

Rariteter

Biblioteket hos Carlstads-Gillet är inte stort. Då är bildarkivet betydligt mer omfattande. Men biblioteket rymmer några rariteter, som en släktforskare sätter värde på.

Där finns bl a inbundna årgångar av Carlstads Tidningar 1804, tryckeri Emanuel Nordholm, och Carlstads Tidning 1806-1808, 1812-1825, 1830-1833, tryckeri G Wallencrona. Tidning betydde med den tidens språkbruk egentligen underrättelse och det är underrättelser som dessa tidningar innehåller. Där kungöres födelsedagar, dödsfall och födde precis som i dagens tidningar. Det är här som skrifternas värde ökar för släktforskaren. Nog har vi fått kännning av den knapphet på uppgifter som kyrkböcker i början av 1800-talet innehåller. Om böckerna ens finns.

Det känns riktigt att kunna bläddra i originaltidningar. Man kommer närmare till att förstå den tidens tankesätt när man läser t ex om sparbanken i Karlstad som bekantgör hur insättarna fördelar sig på pigor, drängar, handlare etc. Eller den fullständiga redogörelsen från Wermlands läns Hushållningsällskap som nämner malmfynd i västra Värmland. Utöver lokalnotiser innehåller tidningsnumren även artiklar om länet. Början göres litet trevande med korta meddelanden om händelser i andra länder, naturligtvis huvudsakligen krigsnotiser.

Det är förvånansvärt hur mycket som rymms på den lilla pappersytan, sedes=cirka A5. Tidningarna utkom en gång i veckan. Prenumeration kostade drygt 3 riksdaler i början på århundradet och tidningarna kunde hämtas på tryckeriet i Karlstad. Även utbärning inom staden förekom mot något högre pris. Staden var inte stor på denna tid. Den omfattade nuvarande Tingvalla innanför broarna jämte några utgårdar som Herrhagen, Sandbäcken, Våxnäs etc. Viken och Marieberg var sankmarker utan bebyggelse.

Harald Persson

Kyrkoarkiv

Man finner ibland i litteraturen små kommentarer om arkiv. En som hade sinne för detaljer var Fritiof Nilsson Piraten (1895-1972). I novellsamlingen "Historier från Färs" skriver han följande om kyrkoherde Silvius i berättelsen "Mannen som blev ensam":

"Det är ovisst varifrån mästare Vanteck (berättelsens huvudperson) flyttade in till socknen, säkert är att han inte var född där. Han kom dit som en främling och förblev en främling.

Man får anta att doktor Silvius känt till hans födelseort eller föregående hemvist men han anförtror aldrig sin vetenskap åt kyrkböckerna, en underlåtenhet som jämte flera andra brister i bokföringen sedermera påtalades av prosten Hagel."

Sådana brister i bokföringen känns kanske igen, i detta fall enligt Piraten en "Klen präst, enstöring, vurmig med blommor". I andra fall fanns andra orsaker.

Falska uppgifter

Kan man lita på källorna?

Intuitivt har väl många den känslan att det man läser i arkiv är historisk sanning. Där finns ju källorna och närmare ursprunget än så kan man inte komma. Men man skall inte vara helt säker. Det finns förfälskningar. Det finns exempel på där arkivmaterialet från början är en förfälskning och det finns exempel på där "forskare" gått in och ändrat uppgifter i materialet.

Ett exempel på det förstnämnda fann Thord Bylund med stor sannolikhet nyligen på landsarkivet i Hälsö. En forskare hade funnit ett flyttningsbetyg som enligt uppgift var utfärdat i Filipstad. Men forskaren kunde inte finna någon person i Filipstad med angivet namn. Thord Bylund upptäckte då att i st f underskriften på flyttningsbetyget som normalt brukar vara "Pastor Loci" (pastor på orten) så stod något oläsligt som möjligen kunde tydas som ett namn. I kombination med att sökt person inte gick att finna så kan man misstänka att betyget var förfälskat.

Nr 18

En antavla med anor från finska släkten Hämäläinen. Antavlan är insänd av

Gunhild Svensson
Box 8067
65008 Karlstad

Antavla för Gunhild Skogström

18

Fortsättning

Generation VI

96 HENRIKSSON-HÄMÄLÄINEN f
1711 i Kjärberg. G m

97 PERSDTR GERTRUD f 1707 i
Digerberg.

910425

Från andra föreningar

Karlskoga Degerfors släktforskar-klubb har haft årsmöte. F n är ordförandeposten vakant. Som medlems-tidning har man del i "Strödda annotationer". Kontaktperson för denna är Anna Landgren. Under 1992 kommer man att ge ut en ny släktforskarför-teckning.

Föreningens adress är: c/o Chester Serrander, Låmås Björkängen, 691 91 Karlskoga.

Datorkraft

Nytt från Värmlands Släktforskarförening har gått in i dataåldern. Tidningen datasätts av Consulting Data i Karlstad.

Även redaktionen arbetar med dator. Detta gör att bidrag till oss kan sändas även via diskett. Datafilerna skall skrivas i ASCII-format. Såväl 3" som 5 1/4" disketter tas emot - helst 5 1/4". Upplysningar kan erhållas av red. Såväl hand- som maskinskrivna manus är dock även i fortsättningen välkomna.

Skämt och allvar

I TV-programmet Lönnå med gäster relaterade Lönnå den 6 maj 1992 vad han hört var en definition av en bibliotekarie:

En god bibliotekarie bör vara inbunden, rak i ryggen och ha många goda sidor.

Föreningar som vi byter medlemsblad med

Det var några föreningar som vi missade i uppgiften i nr 1992:1

Förening	Tidning	Utgivn.ort
Oberoende	Glimten	Partille
Ådalens SF	Ådalingen	Kramfors

SENASTE NYTT OM LANDSARKIV

10 juni kommer några tjänstemän från kulturdepartementet till Gamla Badhuset i Karlstad för att sammanträffa med företrädare från arkivinstitutioner och näringsliv i Värmland.

Docent Eric de Geer vid Uppsala universitet är kulturgeograf och historiker. Han har studerat migration (folkförflyttning) och då speciellt vallonernas flyttningar. Han tillhör de Geerssläkten som kom till Sverige 1627.

Vallonernas väg till Sverige

Vallonien var i mitten av 1400-talet ett relativt självständigt område. Det låg nära det hertigdömet Burgund, som regerades av Karl den Djärve. 1477 stupade denne hertig vid slaget vid Nancy.

På 1600-talet existerade ett kungarike Liège. Området kan dock betecknas som oroligt. Åren 1500-1832 förekom 618 fältslag.

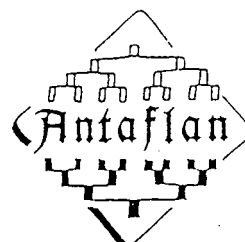
Strax norr om Liège ligger samhället Geer. Därifrån kommer de Geersläkten. Louis de Geer grundade ett handelshus i Amsterdam. Hans fartyg gick regelbundet till Sverige med arbetare. Ca 1600-1625 flyttade mestadels specialister på träkolsmilor. 1627 flyttade som nämnt Louis själv till Sverige. Från den tiden dominerade smederna. 1652 utverkade spanjorema "exportförbud" på valloner.

Kontrakt upprättades för de inflyttade arbetarna. Ca 1000 valloner flyttade hit på kontrakt; tillsammans med sina familjer utgjorde inflyttningen 2500 personer. 20 % av arbetarna återvände till hemlandet.

Kerstin Modén och Bernhard Granholm

Föredrag av docent Eric de Geer hållet på biblioteket i Grums 1991-11-14.

Litteratur: Bernt Douhan: "Vallonema i Sveriges". Fataburen 1981. "Arbete, kapital, migration". Uppsala 1985. "Bruk i Uppland". Uppsala 1991. Erik Holmkvist: "Bergslagens hyttspråk". Uppsala 1945. Gudrun Högberg: "I fädernas spår". Uppsala 1983. Karl Kihlbom: "Vallonema". Stockholm 1958. K G Hildebrand:

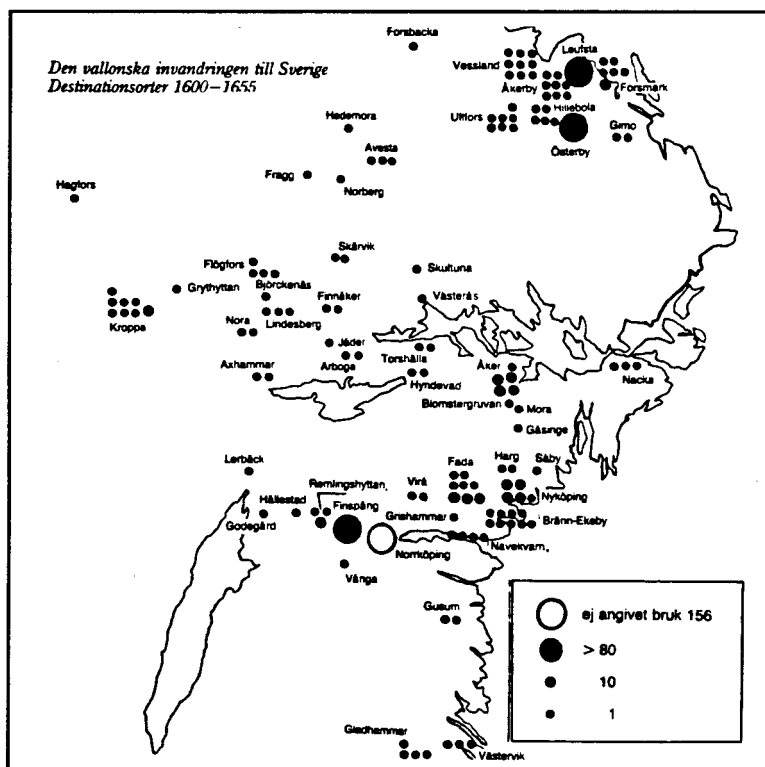
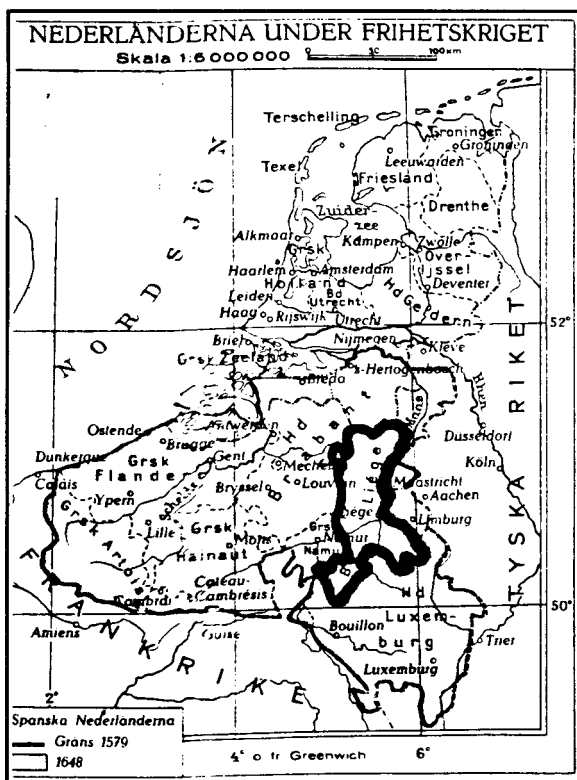
Nr 19

Jag sänder en antavla över mina släktled med förhoppning att den är av värde för framtida släktforskare eller andra nutida.

Werner Persson
Herrgårdsgatan 1
65101 Karlstad

"Fagerstabrukens historia", del 1. Sigvard Montelius: "Fagerstabrukens historia", del 4. Bertil Boëtius: "Gruvornas, hamnarnas och hyttornas folk". Runblom - Svanberg: "Det mångkulturella Sverige". Bolin-Carlsson: Historisk atlas.

Markeringarna för Norrköping anger i första hand inresehamn (ej destination). De flesta valloner (841 huvudmän) anlände under tidsperioden 1699-1655. Ytterligare 29 ankom 1656-1699

19 | Antavla för: OSKAR WERNER PEHRSSON Säftele.

Gen: I	II	III	IV	V
Nr : 2-3(1)	4-7	8-15	16-31	32-63
2 PERSSON OSKAR EDVARD f 1888-02-19 Ölme d 1976-12-24	MAGNUSSON PER ADOLF f 1843-11-09 Grava d 1900	BENGTSOON MAGNUS 1806-12-21 Alster 1853-12-03 LARSOTR CAJSA 1819-01-20 Grava 1851-07-14	MÄSSON BENG Alster- MÄSSOTR ELLICKA 1775-1823 1781-1859 BENGTSOON LARS Grava- ANDERSOTR STINA Grava 1782-1833 1792-1846	---
1 Ansökare: PEHRSSON OSKAR WERNER Säftele	ANDERSOTR STINA f 1850-08-01 Wäse	JANSSON ANDERS 1825-07-13 Ölme	TÄNFELDT JAN SOLDAT Ölme- JANSOTR ANNA Ölme- PETERSOON JAN Wäse- NLSOTR MAJA 1795- 1794-1829 1802- 1782-1862	---
3 SVENSSON AUGUSTA EMILIA f 1895-11-08 Ölserud d 1984-02-29	SVENSSON LARS f 1850-06-27 Ölserud d 1929	LARSSON SVEN 1818-08-30 Ölserud OLSDOTR MARIA 1822-10-20 Ölserud 1894-02-28	SVENSSON LARS Ölserud- DANIELSDOTR KJERSTIN 1786-1831 1787-1839 SVENSSON OLOF 1785-1831 SVENSDOTR ANNA Ölserud- 1784-1851 DANIELSSON ANDERS Huggenäs- PERSOTR KAJSA Bro- 1801-1879 1803-1857 BERGSTRÖM JAN SOLDAT Grums- ANDERSOTR LISA Bro 1795-1831 1796-1870	---
910309				

Ur Färnebo härads domböcker på 1600-talet

Ett arvsskifte 1680

Näst Exhibierades föllande arfskifte effter domaren s(al). Jöns Olofsson på Bolhyttan, som effterföllier:

1:o Att Modren effter sin willia tagher af sin treding uthi dāth fasta, och Lössöre, sina Kiörkekläder, sin häst, sin giästsäng, och därpå war henness såns Håkans filt, sin Nattsäng, på giästsängen war en Bulster, ett lakan, 3 små ömegåt, ett grönt förlåt: däss uthan Untess henne en bonat, ett Taakklāde, en Silf-skål, en Bryggepanna; The öfrighe Lössoron delte sigh emillan Håkan, Oluf, Tore, Marit, Ingial, Elin och Karin Jönssöner och d(öttr)ar med Lāt (=lottdragning) och Sāmia, att hwar fångnade sin deel. Döttrarna hade och alla sina men med sigh.

2:o Så bestodo the och alle Samteligh Sin S(al). Faders Testamente till Brodren Håkan Jönsson, hans hustru och arfwingar, att han Skulle āgha för sin Wārd och Skiöttzell under förālldrama i deras lifstijdh, utan(för) arf och Löss(e)n den andre tredingen af dāt fasta, uthan att Klander el:r efftertahl, och få inlösa den tredie tredingen nu Straxt af sina merarfwingar, Item (likaledes) den första som Modren behåller effter hennes dödh the bestod alla then wārdering på denna 3/3 āller in toto 1/8 dels uthi alt Bolhyttan för Sex läster Jām, löper så 2 läster på hwar treding,

warandes i penningar till 48 Rdr.

Item för Torpet Lungznās ā 20 faat 40 Rdr. Item för 1/32 deel eller en half Sextondedeel i Brattforss 60 Rdr. År så Summan af dhēt fastas wārde som byttess 148 Rdr. där till lade Håkan emoth 2 skinn för Jāmkning 2 Rdr. Så

Kjell Åberg, medlem i Värmlands Släktforskarförening, doktorerar i Göteborg i ämnet brottsforskning i domböcker

att på 3 bröder och 4 Systrar uthi 150 Rdr, löper på hwar brodren 30 Rdr och 15 Rdr på hwar Systran;

Item för 2 hästar 8 Rdr, för Redskap 10 Rdr, Håkan gaf åter 2 till Jāmkning, löper till hwar brodren 4 Rdr och till hwar Systren 2 (Rdr). Slötz Så när Håkan i Rätt(e)n uthwijsar qvittens att han har betalt till Oluf 34 Rdr, till Tore 34 Rdr och 17 Rdr till hwar Systren, höre the två tredingar ho(n)o(m) till; Jāmväl 12 Rdr till hwar brodren, och Sex Rdr till hwar Systren och för den tredingen modren innehåller, Så kan han få fasta på heela 1/8 del(e)n;

Actum ut Superius. Loci pastor Simon, Habor Olufsson, domare, Oluf Måns-son, nämbdeman.

Färnebo härads dombok 1680 1/3 pag. 10

Hur man blev stämd till tinget

Näst blef ogillat det Maneret att stämma Folck genom en stämmings Längd Reciterande på Sochnestugun, effter sådant är owist, men Länsman- nen fick ordres att antingen siālf munteligen eller genom stämmings Zedell förmedelst någhot wiss Lefrering af en Nämbdeman låta dem framföras.

Färnebo härads dombok 1673 9/12 pag. 58

30 år efter ett mandröp

Sedan framkom Olof Sānesson i Fogle-sång från Agunnaryd Sn och Sunnerbo härād i Smāland, fullmäktig att fodra Mālsāgarerätt af länsmanen Henrich Ersson i Daghlösvijken i Färnebo Sochen för itt för 30 āhr sedan begāngitt mandröp på Pār Pārsson i Ålmtāsa i Agunnarud S(n) på Pārs effterlewerskas hustru Karin Nilsd:s wāgnar. Hwarföre blewō parterne effter Lång Daghtingan omsijder så förljkte att länsmanen skulle Utji itt för alt giwa samma Karin Nilsd:r och hennes bam 100 dr Kopp M:t. Det öfrige är förr effter Kongl. Håfrättens dom Clarerat.

Färnebo härads dombok 1673 9/12 pag. 61

Från blad & FORUM

AnKnytningen 1/1992 (Nyköpings-Oxelösunds Släktforsarklubb) innehåller en efterlysning av gossen *Anders Olsson* f 1799-02-24 i Värmland. Blev 1818 soldat i Sköldinge med namnet Hall.

An-Siktet nr 1/1992. Folkare Släktforskarförening(FSF). Ur Nya Norrland från d 24/1 1992 har man saxat artikeln "Prästkritiken växer mot den nya folkbokföringen". Präster och personal från församlingarna är kritisk mot lagstiftningen. Man beskriver svårigheter som

uppstätt och har bestämt sig för att trotsa ett beslut som innebär att de senast den 1 januari i år skulle ha lämnat in kyrkoböckerna till landsarkivet. Artikeln kommenteras med frågan "Om prästerna anser sig ha problem nu, vad kommer då släkt- och bygdeforskare att få om några generationer?".

På biblioteket i Avesta har man med FSF kommit överens om en ny typ av abonnemang. För 175 kr får man under ett år låna obegränsat antal mikrokort

och mikrofilmer. Detta gäller även mikrofilmer från de nordiska länderna. Övriga får betala 15 kr/volym. Tillträde till forskarlokalen under icke-öppetid skall också ordnas.

Bävernnytt nr 3 okt 1991 (Hämsöands släktforskarförening). Riksdagsman *Lars Ahlmark* ger i Svenska Dagbladet från den 10 mars uttryck för en oror under rubriken "Ska kyrkan bryta gravrättsavtalet?". Han hävdar att det finns risk

Fortsättning nästa sida

Emigrantprojekt i Borgvik

Borgviks Hembygdsförening arbetar sedan i vintras på ett projekt inom ramen "Emigrationens år".

Den svenska emigrationen till USA omfattar ca 1.3 miljon människor, motsvarande 2.8 % av immigrationen under åren 1820-1970. Från Värmland har utvandrat ca 100000 st och från det lilla Borgvik sammanlagt ca 575 under åren 1854-1930, varav ca 260 kvinnor och 315 män.

Dessa siffror kan ställas mot Borgviks befolkningstal:

1865 - 1244 st

1880 - 1310

1900 - 1423

1907 - 1378

Det är alltså en inte obetydlig del av Borgviks befolkning som utvandrat. Vilka var det som emigrerade? Majoriteten rubricerades som hemmason, arbetare, dräng, hemmadotter, smed-dräng, piga. Det är lätt att förstå att många av dessa tillhörde en kategori som inte såg stora framtidsutsikter i Sverige.

De flesta av Borgviksemigranterna från tiden kring sekelskiftet och framåt är identifierade till familj, relationer och i många fall till bostad men om deras förhållanden i det nya landet är uppgifterna mera sparsamma. Hembygdsföreningen söker nu på olika vägar få fram mera om deras levnadsöden i

Amerika och hoppas finna sådana fakta om en del emigranter att de kan presenteras i en planerad utställning om

Borgviks Hembygdsförening
c/o Hans Hedberg
66400 Grums

emigrationen i Borgviks museum i sommar.

Många borgvikare hemma och i förskingringen har släktingar i USA. Föreningen uppmanar de som har uppgifter

om emigranter, har foton och brev etc att kontakta föreningen. Enklaste sättet är att skicka brev eller kort med uppgift om emigrantens namn och eget namn med telefonnr, varefter föreningen tar kontakt per telefon eller personligt möte.

Emigrantforskare, släktforskare, gamla borgvikare och alla intresserade hälsas välkomna till sommarens utställning i Borgviks museum. Där finns också en permanent utställning om den gamla järnindustrin och om skogsbruk.

Hans Hedberg

Fortsättning från sida 16

för att de s k eviga gravrätterna i vissa fall kan komma att upphävas. En ny begravningslag har antagits och enligt denna består de eviga gravrätterna endast om "gravrättsinnehavaren är i livet, känd av upplåtaren och släkt med någon av dem som vilar i graven". Lars Ahlmark uppmanar bl a släktföreningar att inventera våra gamla kyrkogårdar. Detta ger oss anledning påminna om den gravstensinventering, som på initiativ av SSF påbörjats i landet. (Se NFV nr 1990:1).

Från blad och FORUM

DALFOLK nr 1/1992 har folkskolan som tema. I år är det 150 år sedan Sverige fick sin folkskolestadga och med den en skolutövning för alla barn i hela vårt land. *Egil Johansson*, professor vid Umeå universitet, skriver "Kan själva orden - ett grundtema för kyrkans undervisning" och "Kvinnorna och lästraditionen omkring 1700". I den senare uppsatsen har Egil Johansson hämtat uppgifter från husförhörlängder och katekisationslängder. I Leksand t ex var kring 1600 24 % av

männen läskunniga och 4 % av kvinnorna. 1660-1669 hade läskunnigheten stigit till 84 % resp 78 %. 1740 var i Skanör-Falsterbo läskunnigheten 90 % för både män och kvinnor. *Folke Hansjons* skriver om "Farfars ABC-bok". Exempel ur läseboken visas.

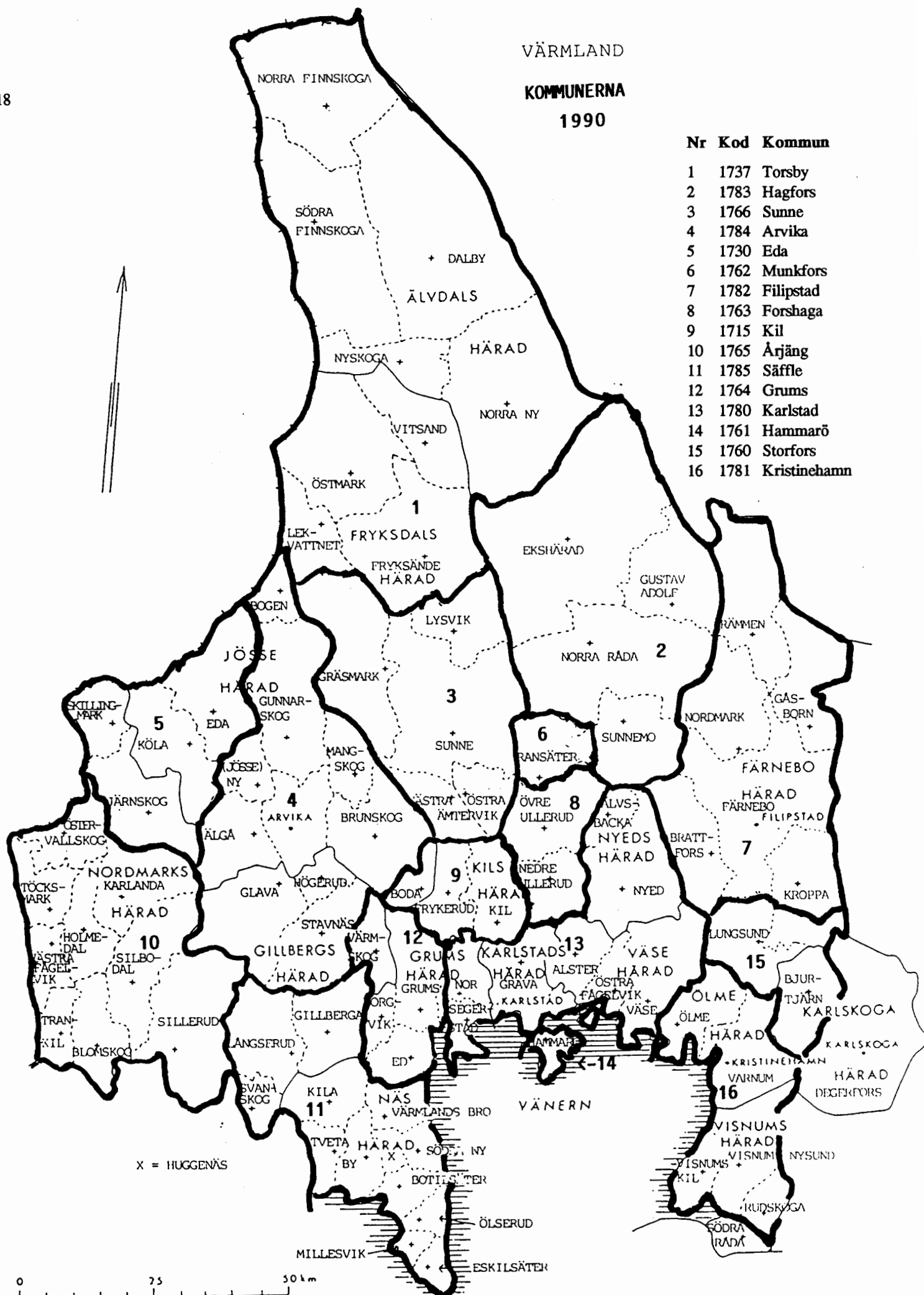
JIS-nytt nr 48 februari 1992 (Jämtlands läns släktforskare) har en karta över församlingarna i Värmlands län.

Fortsättning sida 23

KOMMUNERNA

1990

Nr	Kod	Kommun
1	1737	Torsby
2	1783	Hagfors
3	1766	Sunne
4	1784	Arvika
5	1730	Eda
6	1762	Munkfors
7	1782	Filipstad
8	1763	Forshaga
9	1715	Kil
10	1765	Årjäng
11	1785	Säffle
12	1764	Grums
13	1780	Karlstad
14	1761	Hammarö
15	1760	Storfors
16	1781	Kristinehamn

Tingshuset i Häljebol

Föreningen Tingshuset i Häljebol höll årsmöte den 2/4. Peter Olausson, Häljebol omvaldes som ordförande. Övriga styrelseledamöter som omvaldes var Ingvar Dahl, Arvika och Lennart Gustavsson, Säffle. Ragnar Eriksson, Högsäter nyvaldes.

Som vi rapporterade i nr 1991:4 har föreningen förvärvat fastigheten. Boverket har därefter beviljat medel för handikappanpassningsåtgärder och länsstyrelsen medel för renovering av fönster och dörrar. Säffle kommun och Arbetsförmedlingen har ställt två beredskapsarbetare till förfogande. Uppröjning av tingshusets tomts har utförts av medlemmarna. Trasiga hängrännor har bytts ut.

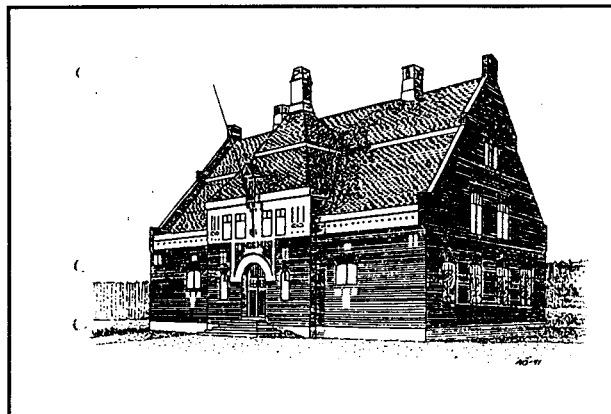
Kontakt har tagits med Emigrantregistret för att påbörja registrering av domböcker. En första skiss till ett krönikespel, byggt på domböckernas vittnesbörd, har utarbetats.

Man hyser tro på framtiden och avslutar årsberättelsen med: "Verksamheten under 1991 har, trots uppgifter, präglats

av entusiasm och tro på projektet - att förvandla tingshuset i Häljebol från ett sakta förfallande törnrosaslott till ett vackert kulturminne och ett levande hus för forskning och kultur".

De närmaste planerna är att anordna en dombokskonferens i Häljebol, preliminärt i augusti. Det är projektgruppen "Svenska Domböcker" i regi av Sveriges Hembygdsförbund, Landsarkivet i Göteborg och Historiska institutionen vid Universitetet i Göteborg som står som arrangör för detta. Denna grupp bildades i samband med den dombokskonferens i Göteborg 1991, som vi rapporterade om i nr 1992:1.

Idén med tingshuset i Häljebol är väl värd att stödja. Tingshuset kan bli ett värmländskt forskningscentrum som släktforskare kan ha stor nytta av. Man

Tingshuset i Häljebol byggdes 1908-1909. Det är en imponerande byggnad i tegel och uppfördes då man hade stora framtidsvyer för bygden med bl a planer på jämväg genom Häljebol. 1970 hölls det sista tinget i huset och sedan dess har det den mesta tiden stått öde. Reportage har varit införda i NFV nr 1991:2 och 1991:4

kan stödja projektet med donationer - donatorenas namn kommer att graveras på en minnestavla i tingshuset - man kan köpa en reproduktion av Larz Fribergs fina tuschlävering av tingshuset från 1964 (200 kr) och man kan bli medlem i föreningen; årsavgiften är 50 kr. Postgironumret är 55 76 58-2.

BGM

EPILOG av Per Johannes

Stopp! Hejda en stund invid grinden
din blänkande statussymbol,
sen du jagat och jagats som vinden
i färdvägens hetsjakt och vrål!
Lyss till kvällsvindens susning i lunden!

Så lyder dess maning i text:
"Här lades den bäriga grunden,
på vilken din standard har växt."

Träd varsamt på bågande bräder
härinne i minnenas gård!
Här viskas dig sägner om fäder
i mumlande minnesackord.
Här täljes från hyllor och bänkar,
från långbord och spinnrock och spis
om öden, som släktleden länkar
för den, som är lyhörd och vis.

Hör du intet som viskar därinne
om det du själv stammar ifrån,
och röres du ej i ditt sinne,

då du är en villfaren son.
Är ömkan blott vad du kan känna
och fnyser om "vurm" eller "larv",
då måste jag smärtsamt bekänna,
att du har förlösat ditt arv.

Men anar du dunket av slagan,
hör du golvurets pendelslag än,
förnimmer du brunnsvängelns klagan,
då är du på hemväg, min vän!
Då når dina rötter de flöden,
som styrka åt släktleden ger,
då känner du samklang med öden,
i vilka ditt eget du ser.

Träd åter ur minnenas gårdar,
när klockstapeln kimmar en kväll!
Kan du höra en maning från vårdar,
från järnkors och mosslopen håll?
"Där dessa har sått får du skörda!"
Besinna dess allvar och märk, att
"som arvet från fädren vi vörda,
skall framtiden hedra vårt verk."

Dikten är hämtad ur "Folkundervisningen i Leksand i äldre tid 1660 - 1860", Falun 1966.

Boken tillägnades Per Johannes på hans sjuttioårsdag den 13 augusti 1966 "med tillgivenhet och tacksam uppskattning av betydande livsgärning i folkbildningens tjänst".

Enl uppgift från adj Olof Anér, Arvika var Per Johannes född i Leksand 1896. Han dog 1982. Folkskollärarexamen i Uppsala 1919. Folkskollärare i Leksand 1919-38 och i Uppsala 1938-60

Han var bl a också nämndeman, folklivsforskare, hembygdsvärdare och amatörskådespelare (bl a i Himlaspelet). Han var gift med Elvira Jobs. Han har också skrivit en antal böcker samt pjäser för amatörteatern och radioteatern.

Annette Stenbäck

Boftips

GÖRAN WETTERGREN: *Grums kommun - en kulturbygd*. Karlstad 1991. En välgjord och läsvärd bok av hög kvalitet. Omslaget är försett med en avbildning av Busscentralen i Grums 1930, den bild som pryder en vägg i entrén på biblioteket. Boken innehåller flera fotografier varav några i färg, teckningar och figurer samt ett tiotal illustrativa kartor. Dessa kartor omspänner en tidrymd av ca 7000 år. På kartorna finns de kommungränser, som gäller idag, inlagda och man kan här studera var i nuvarande Grums människor och olika objekt har funnits under olika tidsperioder. Under rubriken "Glimtar ur historien" görs en ingående historisk översikt som anknyter till kartorna. Man beskriver det mesta som har med kulturmiljön att göra. I tabeller listar man värdefulla miljöer, fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

I min mening har boken dock några brister. Detta är synd på en i övrigt bra produkt. Här och där i boken verkar det som om man vill göra gällande att det som idag är Grums har varit så från tidernas begynnelse. Texten "För Grums del kom Värmskog också i fortsättningen att tillhöra Gillberga härad" är ett exempel på detta påstående. Det är en aning oförsynt mot de infödda inbyggare som inte varit Grumsbor från början. Detta mot bakgrunden av att de nuvarande gränserna funnits i knappt 30 år. Boken hade gett ett trevligare intryck med en mer ärlig historieber beskrivning.

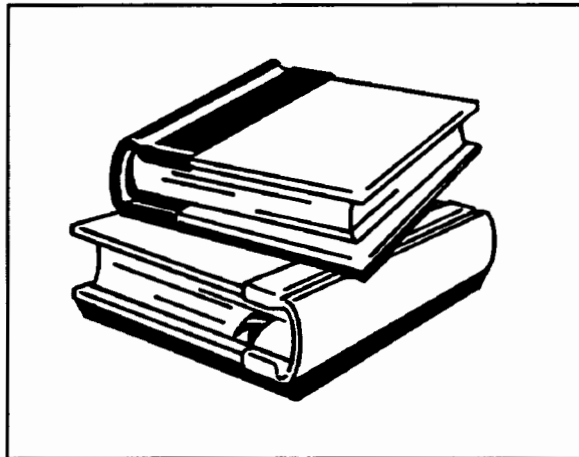
Det hade t ex varit värdefullt om de gamla gränserna hade ritats in på någon av de i övrigt utmärkta kartorna. Ofint mot Värmskogsborna är även att ge deras härad fel namn.

Boken på 192 sidor finns att köpa på biblioteket i Grums och kostar 180:-.

Bernhard Granholm

Fotnot: Värmskog låg i Gillbergs härad. Gillberga är namnet på en socken i detta härad.

TYKO LUNDKVIST: *Olåt och munbruk*. Angermannia, Härmösand 1977. 202 s. Ur inledningen: "Denna bok bör Du icke läsa, om Du har en fast tro på att den gamla tiden var en god tid, då alla människor var ärliga, strävsamma, sedliga och fromma. Du blir endast besviken. Du kommer också att bli chockerad av att här nämnes fula ord. Förresten skall Du snart finna under läsningen av de gamla utdragen att dagens radikala kulturarbetare, som i moderna media rikligen nyttjat besvärjelser som förstärkning, eller när argumenten tryter, är lika konservativa, som de som kultiverar (odlar) med tråplog och hacka." Man går systematiskt igenom ord och uttryck hämtade från norrländska domböcker under 1600- och 1700-talen, samt kommenterar den tidens lagar och värderingar.

Boken realiserades i april i en bokhandel i Härmösand. Begränsat antal kan erhållas för 30:- (+ ev porto) via red.

BO ÖHNGREN: *GEOKOD. Studia historica Upsaliensia 86*. Uppsala 1977. En kodtabell för hela landet över församlingarna ordnade efter den häradsindelning som rådde 31/12 1910. Den redovisar alltså kommunindelningen 1862-1951. Som bekant finns ju

en kommunkod för den nuvarande kommunindelningen, men skall man kodifiera äldre material är GEOKOD att föredra. En nackdel är att häradsindelningar före 1910 inte redovisas.

OVE KARLSSON: *Karl Lärka*. Vid institutionen för kultur och humaniora vid Högskolan i Härmösand har skrivits en uppsats om ett gripande människoöde. Det är Ove Karlsson, verksam vid Mora bygdearkiv, som skrivit om Karl Lärka född 1892 på Sollerön. Det berättas bl a om hur klockaren 1906 trots förbud ringde i klockorna vid begravningen efter Karls far, som förmodades ha begått självmord.

MARGARETA GRAFSTRÖM: *Handskrifter med Kulturhistoria*. Landsarkivet Härmösand 1989. Innehåller texter ur olika källor från 1600-1800-talen med återgivning av texterna, förklaring av förkortningar och sortbe-teckningar samt geografiska och historiska kommentarer. Materialet är hämtat från Norrland, men kan användas även i Värmland. Landsarkivarien Carl-Edvard Edvardsson skriver i förordet bl a: "Den (boken) fyller ett behov både för egenstudier och i studiecirkel". Högskolan i Härmösand använder boken i sin kurs "Arkivkunskap och Dokumenthantering".

Boken finns att köpa på landsarkivet i Härmösand samt hos SSF.

EVA ÖSTERBERG: *Kolonisation och kriser*. Lund 1977. Bebyggelse, skattetryck, odling och agrarstruktur i Västra Värmland ca 1300-1600. Behandlar Arvika, Älgå, Gillberga, Grums-Borgvik, Segerstad, Kil, Grava, Tingvalla (Karlstad) och Hammarö.

ANOR SÖKES

Vi upprepar en sökning från förra numret där sockennamnet tyvärr föll bort:

149. Olof Olsson i Gillberga sn avtjänade spöstraff och uppenbar kyrkoplikt 4/8 1839 för inbrottstöld. Jag har sökt efter målet i domboken för Gillbergs hd, film YZ2934. Vintertinget 1839 pågår februari-mars; hösttinget börjar i oktober. Jag har dock ej funnit det sökta målet.

*Ingegerd Ericsson
Strandvägen 14
660 11 Billingsfors*

154. Jeg søker foreldre til:
Min bestefar **Anders Emil Hellgren**, f 24/9 1859 i Lirsbyen(?), Fågelvik.
*Grethe Cartridge
Sportsveien 22b
N-3200 Sandefjord*

155. Jag söker data om och föräldrar till:

Löjtnanten **Lars Månsson** i Örn(e)berg. Han bodde troligtvis på Klack-sås i Frykeruds socken 1675 och dog troligtvis under tiden 1675-90. En tid bodde han också på hemmanet Winterstaden i Brunskogs socken 1671 och före dess på hemmanet Rollesbol (Rolfbol) i Värmskogs socken. Var löjtnant vid Närkes-Värmlands regemente och begärde år 1674 avsked från

sin tjänst. Både hans föräldrar och svärföräldrar avled ca 1673-1674, och han förväntade sig en lång arvsprocess efter dem.

*P Claésson
Hjortgatan 3
510 54 Bränhult*

156. Två av följande sökta personer är enligt flyttbetyg

födda i Värmland:

a) **Pehr Wassberg** f 1765 i Värmland, ort okänd. Enligt uppgifter kom han till Fors i Jämtland 1814. En son med namn Olof Pärsson f 1798 finns upptagen i kyrkböckerna. Pehr W säger sig ha lämnat kvar sin fru i Värmland. Huruvida det finns fler barn med i bilden vet jag ej. Jag söker även familjen.

b) **Jöns Olofsson** f 1755 och hans hustru Ingeborg Larsdtr f 1756 samt barnen Brita f 1780, Lars 1783, Ingeborg 1796, Olof 1798 och Gertrud 1800. Från flyttbetyg vet jag att Brita Jönsdtr är född i Värmland, ort okänd. Var de övriga familjemedlemmarna är födda vet jag ej. Familjen flyttade till Fors i Jämtland någon gång tiden 1809-1812.

*Lena Melin
S Gimonsvägen 71
907 42 Umeå
Tel 090 - 19 03 29*

157. Jag söker uppgifter om:

a) **Olof Olson**. Föräldrar till Nils Olson f 31/6 1797, Berga boställe, V Ämtervik, g m Anna Ersdtr f 13/7 1797, Hornäs, Ekshärad.

b) Föräldrar till **Karin (Marit) Mårtensdtr**, S Åsskogsberg, Östmark, g m Lars Andersson 1709 i Gunnarskog. Flyttade till Amsjön.

c) Föräldrar till **Jöns Segolsson** f ca 1670-1680, S Åhs, Övre Ullerud, g m Annika Andersdtr ca 1700.

d) Föräldrar till **Erik Månson** f 1723, Hornäs, S Skoga, Ekshärad, g m Britta Månsdtr f 1721.

e) Föräldrar till **Kerstin Larsdtr** f 1746, g m Håkan Segolson i S Åhs, Ö Ullerud.

*Bruno Göth
Nordvämsgatan 4c
653 44 Karlstad
Tel 054 - 56 40 88*

158. Jag söker förfäder till: **Anna Lovisa Andersdtr**, enligt hfl i N Råda, f 16/2 1812 i Eskilsäter. Har ej kunnat igenfinna henne där, men jag hittar henne i födelseboken i Millesvik som f 16/2 1812 i Hjelleskata som o ä barn t pigan Anna Andersdtr. Denna AA kan vara identisk med pigan AA f 1789 och arbetar hos ryttmästare Carl Adam Roes och dennes hustru Sofia Gustafva Bratt.

*Carin Widén
Kaprifolgatan 24
653 45 Karlstad
Tel 054 - 56 19 13*

159. Jag söker mina rötter i Värmland: Min morfar **Olof Larsson Zetterlund** f 11/12 1857 var från Strandvik, Lysvik. Föräldrar var Lars Olsson f 20/3 1820 i Öjenäs och Karin Mattsdtr f 8/8 1828 i V Lövasen. Han kom upp till Sundsvall omkring 1893-94. En broder till OLZ, Magnus, f 14/6 14/6 1863, var med. Övriga syskon var Maria f 20/4 1851, Marit f 28/6 1854, Lars f 11/5 1866. Söker syskonen samt nu levande släktingar.

*Solveig Jansson
Loggvägen 18E
865 32 ALNÖ*

Svar på

ANOR SÖKES

Svar på nr 147, 1991:4.

En person som tydligen vållar mycket huvudbry tycks vara **Elias Carlberg**. Han var klockare i Kila sn under mitten

och slutet av 1700-talet. Jag har lyckats hitta hans föräldrar: Förare Erik Olsson Carlberg och hustru Maria Larsdtr. Barn: Elias f 1718, Johan f 2/12 1724, Stina f 1729 (enl dödbok 1741). Familjen bor på "Skog-wackartorpet" under Lindalen i Väse sn. Elias finns ej med i Väse födelsebok. 1730 vigs Furiren Erik Olsson i Väse. Blir troligen änking.

Jag har ej lyckats hitta honom i varken Karlstads eller Kristinehamns kompanis rullor 1720-1739.

*Gunnar Jonsson
Älvhagsgatan 25
661 00 Säffle
Tel 0533 - 105 59*

Fortsättning nästa sida

Fortsättning från sida 21**Svar på Anor sökes****Svar på nr 151, 1992:1.**

Har genom Tom Larsen i Oslo fått tips och troligen kommit på sökandet efter Catharina Nilsdtr från Grums. Har även fått kunskap om släkten Lindbäck, som utflyttade till Oslo i mitten av 1800-talet.

Mechtild Sääw

Tips till nr 149, 1992:1 & 2.

Möjligen kan målet ha tagits upp i ett urtima ting. Dessa ting brukar finnas på olika platser i domboken, först på året, sist på året eller samlade särskilt för ett antal år. Det kan också vara så att målet gick till Göta Hovrätt och då har materialet sänts till hovrätten. Ibland kan det då vara så att det inte finns något protokoll kvar i tingsrätten.

Gamla skolböcker

Ur Räknelära (efter den nya sortindelingen) för nybörjare och dem som på egen hand vilja lära sig räkna, jämte det allmännaste af Geometrin tillegnad Barn och sön-dagsskolor af P.Er.Schelin, tryckt 1865.

Bland de nya sorterna finns:

- 1 ref = 10 stänger
- 1 stång = 10 fot
- 1 fot = 10 tum
- 1 tum = 10 linier

Multiplikation i sorter:

15 Den som på en vecka tillverkar 3445 k:or 75 tum brännvin, huru mycket tillverkar han på 9 veckor?

18 Hvad kostar i målning ett golf, som är 5 stänger 8 fot långt och 3 stänger 9 fot bredt, efter 10 öre kvadratfoten?

Sammansatt Regula de Tri:

3 Huru många stängers dike kunna 8 man på 6? dagar gräfva, då 2 man på 11 dagar gräfva 422 stänger 4 fot?

17 Huru många k:or brännvin fås ur 69 t:nor 6 fjerd., då tunnan väger 11 lisp, om 22 t:or gifva 400 k:or, då t:n väger 13 lisp., 15 skålp?

Fortsättning nästa sida

Ingrid Johansson har varit ledamot av styrelsen allt sedan starten av Värmlands Släktforskarförening. Hon tillsammans med några andra var med och bildade föreningen. Redaktören, som fick sina första kunskaper i släktforskning av Ingrid, vill härmed uttrycka sin tacksamhet för detta samt uttrycka sin beundran för den mångkunninghet hon besitter.
BGm

Bibeltexter olika tider

Matt 10:26. Ur Jesu tal när han skickar ut lärjungar.

Sammanställda av Ingrid Johansson. Från Probandens utställning i Grums sommaren 1991.

1541. Ur Gustav Vasas bibel:

26. Rådhen för then skul intet för them ty thet är intet fördoldt som icke skal warda vppenbarat och intet lönlighit som icke skal bliffua witterlighit.

27. Hwadh iagh sägher idher j mörkret thet sägher j liwset. Och hwadh som sägs idher j örat thet prediker på taken.

29. Säljas icke två sperffuer för en skärff? Och en aff them faller icke på jordena idhar Fadher föruthan.

30. Äro ock idhor hoffuudhäär all reknat.

31. Therföre skolen j icke rådhas. J ären jw meer werde än monga sperffuer.

1780. Ur Provöversättningen

26. Rädens förthensskull icke för them, ty intet är fördoldt, som icke skall warda uppenbaradt eller förborgadt som icke skall kunnogt blifwa.

27. Omtaler i ljuset, thet jag säger eder i mörkret, och förkunnen på taken, thet man säger eder i öronen.

29. Säljas icke två sparfwär för en liten penning, och en af them faller dock icke på jorden, utan eder Faders wilja.

30. Ja edra hufwudhäär äro ock alle räknada.

31. Rädens therföre icke. I ären ju wida bättre än många sparfwär.

1917. Ur Gustav V:s bibel

26. Frukten alltså icke för dem, ty intet är förborgat, som icke skall bliva uppenbarat, och intet är fördolt, som icke skall bliva känt.

27. Vad jag säger eder i mörkret, det skolen I säga i ljuset, och vad I hören viskas i edert öra, det skolen I predika på taken.

29. Säljas icke två sparvar för en skärv? Och icke en av dem faller till jorden utan eder Faders vilja.

30. Men på eder äro till och med huvudhåren allasammans räknade.

31. Frukten alltså icke, I ären mer värda än många sparvar.

1981. Ur Nya Testamentet

26. Var alltså inte rädda för dem. Det finns ingenting gömt som inte skall komma i dagen och ingenting dolt som inte skall bli känt.

27. Vad jag säger er i mörkret, det skall ni säga i dagsljuset, och vad jag viskar i ert öra, det skall ni ropa ut från taken.

29. Säljs inte två sparvar för en kopparslant? Men ingen av dem faller till marken utan att er fader vet om det.

30. Och på er är till och med hårstråna räknade.

31. Var alltså inte rädda: ni är mer värda än aldrig så många sparvar.

Kyrkoboksregister

Gunnar Anér, Arvika, har till föreningen skänkt följande register över kyrkoböcker från Övre Ullerud:

Födde 1671-1681 Vigde 1671-1764 Döde 1671-1743

Fortsättning från sida 22

Intresse-räkning:

17 a) Om man har 90 kannor sprit af 62 % (=procent) styrka, huru många kannor brännvin blir deraf då det skall med vatten spädas till 50 % styrka?

b) Huru många kannor 50 % brännvin blir af 1000 k:or 86 % sprit?

Division:

63 På en åker hade vuxit 53658 rågax, och af dem hade man fått 3434112 korn, huru många korn hade då vuxit i hvart ax?

Enkel Regula de Tri:

22 Om 8 karlar arbeta lika mycket som 12 qvinnor, huru många qvinnor skola då vid ett arbete ersätta 24 karlar?

Red konstaterar att den tidens skolelever, och märk väl att detta avser nybörjare, hade det minst lika besvärligt som dagens elever - om inte värre. Sorträkningen före metersystemets införande var bara det ett problem. Läggs även märke till räkneexemplens innehåll. De speglar något av den tidens värderingar.

Släktforskar dagarna 1992

15 - 16 augusti i Celsiusskolan, Uppsala

Lördag

1000 Stämman öppnas av f d riksarkivarie S Lundkvist. Gluntsång.

1100 Dr B Douhan: Valloninvandringen till Sverige under 1600-talet.

1300 Sveriges Släktforskarförbunds riksstämma

1300 1. arkivarie I Carlsson: Av kunglig börd: sagor, lögn och förfalskning.

1400 1. arkivarie H Liby: Självård, husförhör och folkbokföring.

1500 Dr D Papp: Äldre Invandring från Estland och Livland.

1600 Landsarkivarie L O Berg: Det nya landsarkivet.

1900 Landsarkivarie S Rydh talar om Gamla Uppsala kyrka och fornminnesområde. Kommunfullmäktiges ordförande T Carlbom hälsar välkommen. Därefter buffé på Odinsborg.

Söndag

1000 1. arkivarie M Källskog: Dialektinspelningar.

1100 Dr H Gillingstam: Släkt och personforskning rörande svensk medeltid.

1300 F K M Björkroth: "Arbetade vi at Draga huggen sten": en dalmålares arbetsvandringar.

1400 F d kontraktsprosten S Hagman: Hedra en herde eller söka en socken - ett herdaminne i tiden.

1500 Rector Magnificus S Strömholm: Amatörforskning och universitetsforskning.

1600 Dr C Lindér: Vad är en gen och hur ärvs den?

Valda delegater från Värmlands Släktforskarförening är:
Lars-Gunnar Sander
Bernhard Granholm

Fortsättning från sida 17

Från blad och FORUM

Släkthistoriskt FORUM nr 2/92 har häxprocesser som tema. *Allan Grund* skriver om Kerstin Bengtsdotter född i Sillerud och misstänkt som häxa i Edsleskog och Laxarby. *Thomas Edgren* berättar om ett lettisk arkivutställning, som kommer till Värmlands museum i år. Ett annat ämne är domboksforskning. *Thomas Edgren* skriver om Rudolf Thunander som doktorerar vid universitetet i Lund om stormaktstidens hovrätt som domstol i brottmål. *Bernhard Granholm* berättar bl a att 1796 så rörde 7 % av målen i Grums härad lönskaläge mot 14 % i Jukkasjärvi för samma "brott".

Släktspejaren Nr 2 1992. Man redovisar immigrationen till Finland 1100-talet - nutid.

Södertälje-Probanden nr 102 jan 1992. *Ulf Berggren* blickar tillbaka på 1991. Som "Årets skandal" rubricerar

han det sätt som Håkan Skogsjö blev utbytt på som redaktör för Släkthistoriskt Forum. *Ulf Berggren* är även kritisk mot den nuvarande kvaliteten på tidningen.

Södertälje-Probanden nr 103 april 1992. *Margareta Grafström* skriver om domböcker, jordeböcker, kvarntullslängder, mantalslängder, Älvsborgs lösen och tiondelängder. Hon redogör för hur dessa källor bildades samt vad man kan finna i dem.

Västanbladet (nytt namn på VSGF-bladet) nr 1992:1, Västra Sveriges Genealogiska förening. Avgående ordförande Johan von Sydow avtackas av *Olga Dahl*, som även ger en kort historik av föreningen. Hon berättar att VSGFs föregångare var Personhistoriska Föreningen där inträdesvillkoret var att man skulle tillhöra en familj, som i hundra år hade varit bosatt i

Göteborg. "Gubbarna i föreningen - det var mest sådana - hörde inte till Landsarkivets flitigaste besökare. Somliga av dem hade säkerligen aldrig satt sin fot där och var medlemmar i föreningen i den trygga förvisningen att de tillhörde de 'fina' göteborgarna." När Johan von Sydow blev ordförande ändrades allt detta. Alla blev välkomna. Forskning blev en merit i föreningen. *Johan von Sydow* skriver om "Släktforskningen i Polen". Adresser över arkiv i Tyskland och Polen presenteras.

Ådalingen nr 4 1991. Ådalens släktforskarförening har köpt en dator för sin verksamhet. Man avser bl a att mata in medlemmarnas släktutredningar. Man använder programmet Holger. Man berättar även om databasen på landsarkivet i Hämösand. Även där används Holger. Där har *Thord Bylund* matat in 25.000 ångermanlänningar. (Där finns även värmlänningar. Reds anm).

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning retur
med nya adressen till:

Värmlands Släktforskarförening
c/o Lars-Gunnar Sander
Norra Berghaget
667 00 FORSHAGA

B

Forshaga
Porto betalt
Port payé
P 650289500

*For Munkfors gång hafva varit
anställda:*

Smidehamstaren Axel Lindberg	/
Smidehamstaren P. J. K. Tapan	/
" Axel Thiberg	/
" Olaf Ljungberg	/
" Carl Thut	/
Smidehamstaren A. O. Florin	/
" W. Thimmonström	/
Johs Holmgren	/
Anders Thiberg	/
Olaf Luthman	/
Johs Becken	/
Johs Lind	/
Lenn Thiberg	/
Jacob Eriksson	/
Johs Thiberg	/
C. J. Solberg	/
Anders Holm	/
Smidehamstaren Otto Ellström	/
Th Lindberg	/
Olaf Thiberg	/
Frid Thiberg	/
And W. Thiberg	/
Johs Holmgren	/
Anders Thiberg	/
Thiberg Thiberg	/
C. J. Thiberg	/
J. L. Thiberg	/

Mantalsregister Munkfors Bruk

Detta är ett exempel på vad man kan finna i ett bruksarkiv. Det kan vara ett komplement till kyrkoarkiven.

Det hände ganska ofta på 1800-talet att man underlät att lämna in flyttningsbetyg - man reste "med betyget på fickan". Och då saknas ju uppgifter om vederbörande i husförhörlängden. Men uppgifter kan som sagt finnas i bruksarkivet. Även om uppgifterna är knapphändiga så kan de vara värdefulla.

Munkfors Bruks arkiv förvaras av Värmlandsarkiv.